

AZ EURÓPAI SZABADALMI HIVATAL JOGESETEINEK MATEMATIKAI MODELLEZÉSE*

A szabadalmi igénypontok meghatározó szerepet játszanak a világ valamennyi szabadalmi rendszerében, mivel ezek határozzák meg a szabadalmi oltalom terjedelmét. Az Európai Szabadalmi Egyezmény¹ (továbbiakban: ESZE) által létrehozott rendszerben (a továbbiakban európai szabadalmi rendszer) a szabadalmi igénypontokat számos szempontból vizsgálják, amelyek közül e tanulmány a következő négygel foglalkozik: (i) az igénypontok által meghatározott találmány eleget tesz-e az újdonság ESZE 54. cikk szerinti követelményének, és feltalálói tevékenységen alapul-e az ESZE 56. cikke értelmében; (ii) az igénypontok által az ESZE 69. cikke alapján meghatározott szabadalmi oltalomba ütközik-e egy bitorlással támadott termék; (iii) a szabadalmi igénypont módosítása beleütközik-e az ESZE 123. cikkében lefektetett bővítő értelmű módosítások tilalmába; és (iv) a szabadalmi igénypont elsőbbsége elismerhető-e az ESZE 87. cikke alapján.

A jelen dolgozatban e sorok szerzője a fenti kérdések tárgyalásának újfajta megközelítését javasolja, megfigyelése szerint ugyanis az európai szabadalmi rendszer lehetővé teszi a szabadalmi igénypontok matematikai modellezését és formális vizsgálatát.

Jelenleg az európai szabadalmi rendszer keretében a döntések részben írott jogforrásokra (elsősorban az ESZE-re), részben a kialakult joggyakorlatra támaszkodnak, ez utóbbit a fellebbezési tanácsok és a Kibővített Fellebbezési Tanács döntései, valamint az Európai Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: ESZH) Módszertani útmutatójában² ismertetett joggyakorlat jeleníti meg. A jogszabályok nem alkalmasak minden szituáció szabályozására – az írott jog szabályai a jogalkalmazás folyamatában konkretizálódnak. Az európai szabadalmi rendszerben több olyan jogintézmény is létezik, amely a jogalkalmazás egységességét hivatott biztosítani, azonban jelenleg semmilyen eszköz nem áll rendelkezésünkre a fenti négy elkülönült kérdéskörben született döntések logikai koherenciájának vizsgálatára.

A javasolt matematikai modell jelentősége abban áll, hogy megteremti az egységet a szabadalmi igénypontok négy elkülönült vizsgálati területe között. Ennek eredményeként ellenőrizhető az esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentessége, kimutathatóak az eset-

* A 2011. évi jogi OTDK Jogi informatikai szekciójában különdíjban részesült dolgozat.

¹ 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (European Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény).

² Guidelines for Examination in the European Patent Office. European Patent Office, 2007. A továbbiakban ESZH Módszertani útmutató, rövidítése: GL.

leges ellentmondások, és előrevetíthetők azok a szituációk, amelyek kezelésére a jelenlegi esetjog még nem alkalmas. A matematikai modell ezen túlmenően a kodifikációt is megkönnyítheti, mivel világosan kirajzolja azokat a logikai szempontú kötöttségeket, amelyeket a jogrendszer semmiképp sem hagyhat figyelmen kívül.

A dolgozatban először áttekintjük a jogi döntéshozatal formalizálására és automatizálására irányuló létező tudományos irányzatokat, majd bevezetjük a javasolt matematikai modellt. Ezután bemutatjuk a modell alkalmazását a szabadalmi igénypontok vizsgálatának négy területén, és elemezzük a vonatkozó esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentességét a kapott eredmények fényében.

1. Az igénypontok matematikai modellje

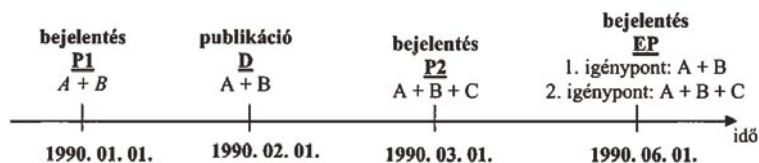
A jelen fejezetben bevezetjük az *ítéletkalkulust* (*matematikai logikát*) mint a szabadalmi igénypontok modelljét a szabadalmi igénypontok különböző szempontú vizsgálatához. A modell egyik jelentősége, hogy világosan elválnak benne a jog- és a ténykérdések. Az utóbbiak az egyes igényponti jellemzők értékelésére vonatkoznak valamely összehasonlítási alap (technika állása, bitorló termék/eljárás/alkalmazás, elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentés tartalma, elsőbbségi bejelentés tartalma) fényében. A jogkérdések ezzel szemben az egyes igényponti jellemzők értékeléséből levont jogi konklúziót határozzák meg (új-e a találmány, van-e bitorlás, módosítás megengedhető-e, elsőbbség elismerhető-e). A matematikai modell ténykérdések tekintetében az eljáró hatóság (ESZH, nemzeti szabadalmi hivatal, nemzeti bíróság) döntéseit reflektálja, míg a jogkérdések a modell alapján szinte automatikusan megválaszolhatók. Ebben az értelemben a javasolt modell valóban mesterséges intelligenciaként funkcionál, miután az alapvető ténykérdéseket a hatóság eldönti, az összetettebb jogi konklúzió már a modelltől következik.

1.1. Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete

Az utóbbi évtizedekben az ESZH a szabadalmi igénypontok tekintetében olyan joggyakorlatot alakított ki, amelyben a találmányt mint az igényponti jellemzők halmazával definiált objektumot vizsgálják. A „feltalálói felismerés”, a „találmányi gondolat”, a „mögöttes elv” az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló megközelítésében elvész, helyette a vizsgálódások középpontjában mindig az egyes igényponti jellemzők állnak, ezek kerülnek összehasonlításra a technika állásával, a szabadalmi bejelentés eredeti tartalmával, illetve az elsőbbségi bejelentéssel.

Jól megvilágítják ezt a szemléletet az ESZH Módszertani útmutatójának a szabadalmi igénypont elsőbbségének érvényességét magyarázó példái. Illusztrációként tekintsük át azt a konkrét példát, amikor az EP-vel jelölt európai szabadalmi bejelentés két korábbi, P1-gyel, és P2-vel jelölt szabadalmi bejelentés elsőbbségét igényli. A P1 szabadalmi bejelentés

A+B alakú találmányra vonatkozik, vagyis olyan találmányra, amelyet az A-val és B-vel jelölt igényponti jellemzők határoznak meg, míg a P2 szabadalmi bejelentés A+B+C alakú találmányra vonatkozik, vagyis olyan találmányra, amelyet az A-val, B-vel és C-vel jelölt igényponti jellemzők együttesen határoznak meg. A példa egy D-vel jelölt köztes publikációt is feltételez, amely az A+B alakú találmányt ismerteti, és a P1 szabadalmi bejelentés és a P2 szabadalmi bejelentés bejelentési napja közötti időszakban jut nyilvánosságra. Az EP szabadalmi bejelentés 1. igénypontja az A+B alakú találmányra, míg 2. igénypontja az A+B+C alakú találmányra vonatkozik. A tényállási elemeket a Módszertani útmutató az 1. ábrán látható időgrafikonon szemlélteti.

1. ábra: Az ESZH Módszertani útmutatójának illusztrációja

A Módszertani útmutató szerint az 1. igénypontot megilleti a P1 bejelentés elsőbbsége, mivel ezek tárgya (az A+B találmány) megegyezik. Ebből kifolyólag a D publikáció nem tartozik hozzá a technika állásához az 1. igénypont vizsgálatakor. A P1 bejelentés a C jellemzőt viszont nem ismerteti, ezért a 2. igénypontot nem illeti meg a P1 bejelentés elsőbbsége, mivel az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete nem ismeri el az A+B+C alakú találmányt az A+B alakú találmánnyal *azonosnak*, márpedig az elsőbbség igénylésének ez az egyik alapvető feltétele.³ Így a D-vel jelölt köztes publikáció már a nyilvános technika állásához tartozik az EP bejelentés 2. igénypontjára nézve, tehát a feltalálói tevékenység követelményének megítélésekor vizsgálni kell, hogy az A+B+C találmány nyilvánvaló volt-e a szakember számára az A+B alakú ismert megoldáshoz képest.⁴

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete tehát abban nyilvánul meg, hogy az újdonság (illetve feltalálói tevékenység), a módosítások és az elsőbbség vizsgálata során azonosítják az egyes igényponti jellemzőket, és szigorúan ezek meglétét vagy hiányát ellenőrzik a technika állásához tartozó anterioritásban, az elismert bejelentési napon benyújtott bejelentésben (röviden: eredeti bejelentés), valamint az elsőbbségi bejelentésben.

A szabadalombitörítés kérdése kívül esik az ESZH hatáskörén, sőt olyan eljárás sem létezik az ESZH előtt, amelyben az ESZH jogosult lenne az oltalom terjedelmét meghatározni,⁵ így

³ ESZE 87. cikk (1) bekezdés.

⁴ Ez a bejelentőknek komoly gondot okoz, mivel mind a tudományos életben, mind az üzleti világban komoly érdeke fűződik a bejelentőnek a mielőbbi publikációhoz, illetve a találmány hasznosításának megkezdéséhez, ugyanakkor a találmányt az elsőbbségi éven belül még gyakran továbbfejlesztik.

⁵ Még az ESZE 25. cikke alá tartozó műszaki szakvélemény keretein belül sincs lehetősége az oltalom terjedelmére vonatkozó állásfoglalást adni.

ezen a területen nem létezik az ESZE szerződő államai számára követendő egységes joggyakorlat. Ennek ellenére, látni fogjuk, az ESZH-nak mégis van ráhatása az oltalom terjedelmének értelmezésére, mivel az ESZH előtt folyó bejelentési eljárásban, illetve az azt követő esetleges felszólalási eljárásban érvényesülő, igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélet logikailag hasonló megközelítést követel meg a nemzeti jogérvényesítések során is.

1.2. A szabadalmi igénypontok jellemzőinek meghatározása

Az ESZH az előző fejezetben bemutatott példában gyakorlatilag elvégezte az absztrakt matematikai modell bevezetéséhez szükséges első lépéseket: az igényponti jellemzőket az ábécé betűivel jelölte (A, B, C), magát az igénypontot pedig a jellemzők összegzéseként értelmezte (A+B+C). Arra azonban nem ad választ az ESZH gyakorlata, hogy mit is tekint igényponti „jellemzőnek”.

Hétköznapi értelemben a „jellemző” szó alatt többnyire nyelvtani jelzőt értünk. Ha azt mondjuk, hogy „vékony fal”, akkor a fal jellemzőjének tekinthetjük a „vékony” jelzőt. A szabadalmi igénypontok azonban tipikusan többszörösen összetett mondatok bonyolult jelzős szerkezetekkel, ahol már korántsem egyértelmű a jellemzők azonosítása.

A probléma megvilágítása végett képzeljük el, hogy iránytű mindezedáig nem létezett, most azonban egy feltaláló felismeri, hogy bizonyos anyagok, ún. ferromágnesek külső mágneses térben permanensen felmágnesezhetőek, és az ilyen anyagból készült tű a Föld mágneses terében navigációs eszközként használható. A feltaláló a találmányára szabadalmi bejelentést tesz, amelyben az oltalmi igényét a következő szabadalmi igénypontban rögzíti:

1. Navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz.

A javasolt matematikai modellben az igényponti jellemzőket logikai állítások formájában fogjuk megragadni. Vagyis az előbbi igénypontot felbontjuk logikai állításokra, és ezeket az állításokat tekintjük az igényponti jellemzőknek:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tűt tartalmaz.

C = A tű ferromágnesből készül.

Ideálisan a logikai állítások elemi állítások abban az értelemben, hogy nem bonthatók fel még elemibb állításokra. A valóságban ez soha nem teljesül, mivel az igénypontok valamely természetes nyelven íródnak, és a természetes nyelvek szavainak sohasem egyetlen pontosan meghatározott értelmük van, hanem valamilyen értelmi mezőjük. Például a „ferromágnes” szó értelmi mezőjébe számos anyag beleesik, úgy mint acél, vas, kobalt, ritkaföldfémek stb. A ferromágnesek egyes típusai maguk is számos anyagot felölelhetnek, például ritkaföldfém lehet gadolínium, diszprózium stb. Az elemi állítások megjelölés tehát pusztán arra utal, hogy az állítás az adott körülmények között eleminek tekinthető, vagyis a szabadalmi igénypont vizsgálata szempontjából felesleges az állítást még „elemibb” állításokra bontani.

A szabadalmi szakszargonban azt mondjuk, hogy egy igényponti jellemző *ráolvasható*

egy korábbi vagy későbbi megoldásra, ha megjelenik a megoldásban. A matematikai modellben ezt annak feleltetjük meg, hogy az igényponti jellemzőt leíró állítás *igaz* a vizsgálat tárgyát képező megoldásra nézve (a technika állásához tartozó megoldásra, a vélt bitorló megoldásra, az eredeti bejelentésben, illetve az elsőbbségi bejelentésben feltárt megoldásra). Így az elemi állítás igazságtartalma az eljáró hatóság (ESZH, nemzeti hivatalok vagy bíróságok) döntését fejezi ki – megvalósul-e az adott jellemző a vizsgált megoldásban. A jogalkalmazói eljárásokban az elemi állítások igazságtartalma mindig igaz vagy hamis, harmadik lehetőség nincs. A szabadalom megadására irányuló eljárásban, a felszólalási eljárásban, a megsemmisítési eljárásban, valamint a bitorlási perben az eljáró hatóságnak egyértelműen el kell döntenie, hogy a szabadalmi igénypont új találmányt határoz-e meg, hogy a módosítása megengedhető-e, hogy a elsőbbsége elismerhető-e, hogy egy későbbi megoldás beleütközik-e.

Az ESZH Módszertani útmutatójából vett példában láttuk, hogy az ESZH az igénypontot úgy tekinti, mint az egyes igényponti jellemzők összegzését (A+B+C), ahol az összegzés alatt azt kell érteni, hogy az igényponti jellemzők mindegyike megvalósul. A Módszertani útmutató példájában az A+B+C alakú találmányt először a P2 szabadalmi bejelentés tárta fel, mivel a korábbi P1 bejelentés A+B alakú találmányában nem valósult meg az összes jellemző (ti. a C jellemző hiányzik).

A matematikai logikában ha két vagy több feltételnek egyszerre kell teljesülnie, akkor ezeket a feltételeket és-kapcsolattal kötjük össze. Hasonlóan, ha a szabadalmi igénypont jellemzőit logikai állítások formájában írjuk fel, és a szabadalmi igénypont az olyan megoldásokra terjed ki, amelyekben minden igényponti jellemző megvalósul, akkor ezt a modellben a logikai állítások közti és-kapcsolattal fejezhetjük ki:

1. igénypont = (a találmány tárgya egy navigációs eszköz) és (a navigációs eszköz tartalmaz) és (a tű ferromágnesből készül) = A + B + C.

1.3. A szabadalmi igénypontok szerkezete

Az előző fejezetben láttuk, hogy az igényponti jellemzőket megjelenítő elemi állítások logikai összekapcsolásánál jogkérdések merülnek fel, ehhez pedig azokat a szabályozási területeket kell szemügyre vennünk, ahol a matematikai modellt használni kívánjuk, ez négy kérdéskört jelent: (i) szabadalmazhatóság, különös tekintettel az újdonságra; (ii) szabadalombitorlás; (iii) módosítások; és (iv) elsőbbség.

Mind a négy vizsgálati szempontból megállapíthatjuk, hogy az A, B, C állítások közt jogilag és-kapcsolatot kell feltételezni:

- (i) az újdonság szempontjából az igénypont akkor határoz meg új találmányt, ha nincs olyan korábbi megoldás, amelyből az A, B, C állítás *mindegyike* megismerhető;
- (ii) akkor beszélünk bitorlásról, ha a későbbi megoldásra az A, B, C állítás *mindegyike* ráolvasható;

- (iii) az igénypont akkor nem tartalmaz bővítő értelmű módosítást, ha az A, B, C állítás *mindegyikének* eleget tevő megoldás megismerhető volt az elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentésből;
- (iv) az elsőbbség akkor ismerhető el, ha az A, B, C állítás *mindegyikének* eleget tevő megoldás megismerhető az elsőbbségi iratból.

Tehát az igénypont matematikai képlete mind a négy esetben: $A+B+C$.

Az előző fejezetben tárgyaltuk, hogy a szabadalmi igénypont természetes nyelven kifejezett kötőszavai („és”, „továbbá” stb.), illetve a vessző nem szükségszerűen a logikai és-kapcsolatnak feleltethető meg matematikai modellben. Ugyanakkor azt látjuk, hogy a jogi megfontolások és-kapcsolatot eredményeznek.

A szabadalmi igénypont szerkezetének megállapítása a jogkérdések tisztázásán kívül szemantikai interpretációt is igényel. Az európai szabadalmi rendszer „*VAGY* típusú (vagylagos) igénypontokat” is elfogad, az ilyen vagylagos igénypontok egynél több találmányt ölelnek fel, amelyek valamely jellemzői egymáshoz képest alternatívák.⁶ Például a navigációs eszköz példájánál elképzelhető, hogy a feltaláló nemcsak a ferromágnesek mágneses tulajdonságait, hanem az ún. ferrimágnesek hasonló tulajdonságait is felismeri. Ekkor a következő *VAGY* típusú igénypontot adhatja meg:

1. Navigációs eszköz, amely ferromágnesből *vagy* ferrimágnesből készült tűt tartalmaz.

Ez esetben négy különböző elemi állítást írhatunk fel:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tűt tartalmaz.

C = A tű ferromágnesből készül.

D = A tű ferrimágnesből készül.

A jelen példánál az igénypont két találmányt ölel fel: az $A+B+C$ alakú találmányt (navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz), illetve az $A+B+D$ alakú találmányt (navigációs eszköz, amely ferrimágnesből készült tűt tartalmaz). Az igénypont egésze a két igénypontvariáns *VAGY*-kapcsolataként fejezhető ki:

1. igénypont = $(A + B + C)$ *VAGY* $(A + B + D)$.

Tehát az elemi állítások közötti logikai kapcsolat (és-kapcsolat, illetve *VAGY*-kapcsolat) első lépésben a természetes nyelven megfogalmazott kötőszavak, illetve vessző szemantikai interpretációját igényli, de a formális nyelvre való lefordítás továbbra is jogkérdés marad. Az együttes megvalósulást kifejező kötőszavakat, illetve vesszőt logikai és-kapcsolattal írjuk le, míg a vagylagosságot kifejező kötőszavakat logikai *VAGY*-kapcsolattal modellezzük az írott jog, illetve az esetjog szabályaival összhangban.

A szabadalmi igénypont eddig felírt modellje egyre jobban hasonlít egy logikai kifejezésre. Hogy a hasonlatosságot még nyilvánvalóbbá tegyük az önkényesen megválasztott „+”

⁶ L. G3/93 és G2/98.

jelet és a „VAGY” kifejezést az ÉS-kapcsolat és a VAGY-kapcsolat matematikai logikai jelével helyettesítjük. Így tehát az igénypont:

$$1. \text{ igénypont} = (A \wedge B \wedge C) \vee (A \wedge B \wedge D).$$

Ezzel megadtuk az igénypont szerkezetének matematikai modelljét. Mint láttuk, ez igényel némi szemantikai értelmezést, elsősorban azonban jogkérdés. A matematikai modellben ettől elválnak a ténykérdések, amelyek az egyes elemi állítások igazságtartalmának a megállapítására irányulnak. Az elemi állítások igazságtartalmának az értékelését az eljáró hatóság végzi, a hatóság mondja meg, hogy az elemi állítás teljesül-e a korábbi vagy a későbbi megoldásra, illetve az eredeti vagy az elsőbbségi bejelentésre nézve.

1.4. Az ítéletkalkulus mint a szabadalmi igénypontok modellje

Az előző fejezetben tárgyalt jogi és szemantikai megfontolásokból kiindulva, valamint az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletére való tekintettel a szabadalmi igénypontok vizsgálatához olyan matematikai modell bevezetését javasoljuk, amelyben az igényponti jellemzőket elemi állításoknak feleltetjük meg, az elemi állításokhoz igaz-hamis értéket rendelünk, és az elemi állításokat logikai operátorokkal kapcsoljuk össze. Mint láttuk, az igénypontok szerkezetét (vagyis az elemi állítások közti logikai kapcsolatot) az írott jog, valamint a kiforrott esetjog együttesen határozza meg, míg az elemi állítások igazságértéke olyan ténykérdés, amelyet végeredményben az eljáró hatóság dönt el.

A javasolt matematikai modell az ítéletkalkulus nyelvén alapul. Az ítéletkalkulus a formális matematikai logikának azon ága, amely az egyértelműen igaz vagy hamis kijelentésekkel, az ún. ítéletekkel foglalkozik, az ítéletek között pedig olyan logikai operátorokat definiál, amelyek a definícióból fakadóan a természetes (hétköznapi) logika szabályainak megfelelően viselkednek. Az ítéletkalkulus nyelvét az alábbiak szerint definiáljuk.

[def-1] Az ítéletkalkulus nyelve a következőkből épül fel:

- elemi ítéletekből (ilyenek az eddig látott elemi állítások), amelyeket a latin ábécé nagybetűivel (A, B, C, stb.) jelölünk, továbbá
- logikai operátorokból: \neg (negáció – NEM), \vee (diszjunkció – megengedő VAGY); valamint ezekből levezetett logikai operátorokból:⁷ \wedge (konjunkció – és), xor (kizáró VAGY).

Az elemi ítéletekkel (A, B, C, stb.) modellezzük az igényponti jellemzőknek megfelelő elemi állításokat, míg elemi ítéletek összekapcsolására a logikai operátorokat használjuk (\neg , \vee , \wedge , xor) éppúgy, ahogy a korábbi fejezetben és-kapcsolattal, illetve vagy-kapcsolattal fűztük össze az elemi állításokat. Megjegyzem, hogy az igényponti nyelvezetben használt „vagy” kötőszó rendszerint kizáró vagy-kapcsolatot jelent (xor), azaz vagy az egyik jellem-

⁷ „A \wedge B” jelöli a $\neg [(\neg A) \vee (\neg B)]$ kifejezést; „A xor B” jelöli a $(A \wedge \neg B) \vee (\neg A \wedge B)$ kifejezést. L. *Kristóf János: Az analízis logikai alapjai. Egyetemi jegyzet, ELTE, Budapest, 1998.*

ző, vagy a másik jellemző, de semmiképp sem mindkettő egyszerre. A megengedő VAGY-kapcsolatot (\vee) a szakmabeliek az „és/vagy” kifejezéssel hangsúlyozzák.

Az elemi ítéletekből a fent megadott logikai operátorok segítségével alkothatjuk az ítéletkalkulus kifejezéseit. Míg az elemi ítéletek minden esetben „értelmesek”, addig az elemi ítéletek és logikai operátorok tetszőleges láncolata nem feltétlenül eredményez „értelmes kifejezést”. Hasonló a helyzet a természetes nyelvek esetében is, míg a szavak minden esetben értelmesek, addig több szó tetszőleges sorrendben nem feltétlenül alkot értelmes mondatot.

Az ítéletkalkulus „értelmes kifejezéseinek” leegyszerűsített matematikai definícióját a következők szerint adhatjuk meg.

[def-2] Az ítéletkalkulus *értelmes kifejezése*:

- az elemi ítélet, vagy
- ha **A** és **B** értelmes kifejezés, akkor $\neg \mathbf{A}$, $\mathbf{A} \wedge \mathbf{B}$, $\mathbf{A} \vee \mathbf{B}$, illetve $\mathbf{A} \text{ xor } \mathbf{B}$ maga is értelmes kifejezés.

Az ítéletkalkulus nyelvében az értelmes kifejezéseket *ítéleteknek* nevezzük.

Az értelmes kifejezések tehát minden esetben ítéletek, de mint látjuk, nem feltétlenül elemi ítéletek. Az elemi és a nem elemi ítéletek közti különbség hangsúlyozása végett az elemi ítéletekből és logikai operátorokból felépülő ítéletekre mint *összetett ítéletekre* hivatkozunk, míg a jelző nélküli *ítélet* mind elemi ítéleteket, mind összetett ítéleteket jelölhet. Tehát:

[def-3] Az *összetett ítélet* az ítéletkalkulus olyan értelmes kifejezése, amely nem elemi ítélet. Az összetett ítéleteket vastagon szedett nagybetűkkel jelöljük: **A**, **B**, **C** stb.

Ahhoz, hogy az ítéletkalkulus nyelve alkalmas legyen a szabadalmi igénypontok modellezésére, az ítéleteket kétértékű (igaz-hamis) logikai állításoknak kell megfeleltetnünk. Emlekeztetek rá, hogy az eljáró hatóság döntését kívánjuk modellezni arra vonatkozóan, hogy az adott igényponti jellemző ráolvasható-e a vizsgált megoldásra (technika állása, bitorló termék stb.). Az ilyen igen-nem típusú döntés az ítéletek igazságértékét megadó *értékelés-függvény* bevezetésével modellezhető, amely az igényponti jellemzőknek megfelelő elemi ítéletekhez az „igaz” és „hamis” értékek valamelyikét rendeli. Amennyiben az eljáró hatóság egy igényponti jellemzőt megvalósulni lát a vizsgált megoldásban (technika állása, bitorló termék stb.) akkor az adott igényponti jellemzőt reprezentáló elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeljük hozzá, az eljáró hatóság ellentétes döntése esetén pedig a „hamis” értéket. Tehát:

[def-4] Az ítéletkalkulus *értékelésének* nevezünk minden olyan b függvényt, amely az elemi ítéletek összességén értelmezett, és minden elemi ítélethez az „igaz” és „hamis” értékek közül pontosan az egyiket rendeli.

Az „igaz” értéket i betűvel, míg a „hamis” értéket h betűvel jelöljük.

Fontos kiemelni, hogy a matematikai modell nem nyújt segítséget az értékelésfüggvény megkonstruálásában – az „igaz” és „hamis” érték az eljáró hatóság döntését tükrözi. A matematikai modell pusztán arra szolgál, hogy az elemi ítéletek értékeléséből logikailag helyes következtetést vonhassunk le az egész igénypontra nézve.

Az igényponti jellemzőket modellező elemi állítások értékelését tehát az adott ügyben eljáró hatóság adja. Ez az értékelés a való életben nem jelent objektív és abszolút igazságot, ami például abban nyilvánul meg, hogy az igénypont egy adott értékelése fellebbviteli fórumok előtt vitatható, és előfordulhat, hogy a magasabb fokon eljáró hatóság más értékelést mond ki. A matematikai modellünkbe ez tökéletesen illeszkedik, mivel nem kötöttük ki, hogy az ítéletkalkulusnak csak egyetlen lehetséges értékelése lehet, éppen ellenkezőleg, *minden olyan függvényt* értékelésnek tekintünk, amely az elemi ítéletekhez az „igaz” és „hamis” értékek közül pontosan az egyiket rendeli hozzá. Tehát a magasabb fórumon eljáró hatóság értékelését az ítéletkalkulus egy *másik* értékeléseként foghatjuk fel.

Eddig még csak az elemi ítéletek értékelését adtuk meg. Most bevezetjük az értékelések kiterjesztését, amellyel az ítéletkalkulus *tetszőleges* értelmes kifejezéséhez (ítéletehöz) hozzárendelhetjük az „igaz” és „hamis” értékek valamelyikét. Ez fogja lehetővé tenni az igénypont mint az ítéletkalkulus értelmes kifejezésének értékelését.

Az elemi ítéletekkel szemben az összetett ítéletek nem függetlenek egymástól, illetve az ezeket felépítő elemi ítéletektől. Az összetett ítéletek értékelésénél az eljáró hatóság döntésére sem hagyatkozhatunk (hiszen a modellt többek között az ilyen döntések logikai ellentmondás-mentességének vizsgálatára kívánjuk felhasználni), ezért bevezetünk egy olyan kiterjesztettértékelés-függvényt, amely a természetes logika szabályait követve képes az összetett ítéletek értékelésére.

[def-5] A b' függvényt egy b értékelés kiterjesztésének nevezzük, ha:

- minden X elemi ítélet esetén a b' függvény ugyanazt az „igaz” vagy „hamis” értéket rendeli X -hez, mint a b értékelésfüggvény (vagyis elemi ítélet értékelésének kiterjesztése maga az elemi ítélet értékelése);
- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $\neg Y$ alakban, ha b értékelésfüggvény „igaz” értéket rendel Y elemi ítélethez, akkor b' a „hamis” értéket rendeli X -hez, és ha b értékelésfüggvény a „hamis” értéket rendeli Y elemi ítélethez, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez (hétköznapi megfogalmazásban ez azt jelenti, hogy igaz állítás tagadása hamis, és hamis állítás tagadása igaz);
- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \vee Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és a Z elemi ítéletek *legalább egyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez a megengedő VAGY-kapcsolat hétköznapi értelme is: legalább az egyik feltételnek teljesülnie kell ahhoz, hogy az állítás igaz legyen).

A fent bevezetett b' függvénnyel a korábban definiált b értékelést kiterjesztettük az elemi ítélek halmazáról az ítéletkalkulus összetett ítéleteire is, méghozzá úgy, hogy a b' kiterjesztettértékelés-függvény az összetett ítéleteket a természetes logika szabályai szerint értékeli. Ezt a legkönnyebben ún. igazságtáblázatokkal szemléltethetjük.

$b(Y)$	$b'(\neg Y)$
i	h
h	i

1. táblázat: Negáció

$b(Y)$	$b(Z)$	$b'(Y \vee Z)$
i	i	i
i	h	i
h	i	i
h	h	h

2. táblázat: Megengedő VAGY

A többi logikai operátor (\wedge , xor) definíciója⁸ alapján könnyen belátható, hogy a b' kiterjesztett értékelésfüggvény a következő feltételeknek is eleget tesz:

- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \wedge Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és Z elemi ítéletek *mindegyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, minden más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez az és-kapcsolat hétköznapi értelme is: a két feltételnek egyszerre kell teljesülnie ahhoz, hogy az állítás igaz legyen);

$b(Y)$	$b(Z)$	$b'(Y \wedge Z)$
i	i	i
i	h	h
h	i	h
h	h	h

3. táblázat: Konjunkció (és)

- minden X összetett ítélet esetén, amely felírható $Y \text{ xor } Z$ alakban, ha b értékelésfüggvény az Y és Z elemi ítéletek *egyikéhez és csakis az egyikéhez* az „igaz” értéket rendeli, akkor b' az „igaz” értéket rendeli X -hez, minden más esetben b' a „hamis” értéket rendeli X -hez (ez a kizáró VAGY-kapcsolat hétköznapi értelme is: ahhoz, hogy az állítás igaz legyen, a két feltétel közül vagy az egyik, vagy a másik teljesülhet, de mindkettő nem).

⁸ L. 7-es hivatkozás fentebb.

b(Y)	b(Z)	b'(Y xor Z)
i	i	h
i	h	i
h	i	i
h	h	h

4. táblázat: Kizáró VAGY

A matematikai modellben a b értékelésfüggvény tehát az eljáró hatásának az egyes igényponti jellemzőkre vonatkozó döntését jeleníti meg (ráolvasható-e az igényponti jellemző a vizsgált megoldásra), míg a b' kiterjesztettértékelés-függvény az igénypont egészeének logikailag korrekt értékelését adja, vagyis azt fejezi ki, hogy az igénypont egésze ráolvasható-e a vizsgált megoldásra.

1.5. Az igénypontmodell alkalmazása

A dolgozat további részében bemutatjuk a fent bevezetett matematikai modell gyakorlati alkalmazását az újdonság, a bitorlás, a módosítások és az elsőbbség vizsgálatára.

A modell alkalmazása során a következő lépéseket hajtjuk végre.

1. lépés: az igényponti jellemzőket kifejezzük elemi állításokkal, vagyis olyan állításokkal, amelyeket kellően eleminek tartunk a vizsgálat körülményeire való tekintettel. Például az az állítás, hogy „a tű ferromágnesből készül” mindaddig eleminek tekinthető, amíg az igénypontot csak más, általában vett, „ferromágnesből” készült tűkkel hasonlítjuk össze, amint azonban az igényponti jellemzőt egy konkrét ferromágnesre (például acélra) kell ráolvasni, az általános kategória nyilván nem tekinthető eleminek.

2. lépés: az elemi állításokat az ítéletkalkulus nyelvének elemi ítéleteivel modellezzük – ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy egy elemi ítéletet (vagyis egy nagybetűt) rendelünk az elemi állításhoz.

3. lépés: meghatározzuk az igényponti jellemzők között fennálló kapcsolatot tükröző logikai operátorokat, tekintettel az írott és az esetjog szabályaira, valamint az igénypont kötőszavainak szemantikai értelmére.

4. lépés: a szabadalmi igénypontot olyan összetett ítélettel modellezzük, amely az igényponti jellemzőknek megfelelően elemi ítéletekből és az igényponti jellemzők között fennálló kapcsolatot tükröző logikai operátorokból épül fel.

5. lépés: megállapítjuk az eljáró hatás arra vonatkozó elemi döntéseit, hogy az egyes igényponti jellemzők ráolvashatók-e a vizsgált megoldásra (technika állása szerinti megoldásra, vélt bitorló termékre stb.). Ha a modellt a hivatal előtt vagy a bírósági eljárásban részt vevő valamely fél kívánja saját érvelésének alátámasztására felhasználni, akkor ennél a lépésnél azt állapítjuk meg, hogy az adott fél milyen elemi döntéseket kíván az egyes igényponti jellemzők vonatkozásában.

6. lépés: az eljáró hatóság elemi döntései (vagy az óhajtott elemi döntések) alapján megkonstruáljuk a b értékelésfüggvényt, amely az igényponti jellemzőknek megfelelően elemi ítéletekhez az „igaz” vagy „hamis” értéket rendeli.

7. lépés: a b értékelésfüggvényt a [def-5] definíció alapján kiterjesztjük az összetett ítéletekre, így egy b' kiterjesztettértékelés-függvényt kapunk.

8. lépés: kiszámoljuk az igénypontot megjelenítő összetett ítélet igazságértékét a b' kiterjesztettértékelés-függvény segítségével.

9. lépés: az összetett ítélet igazságértékét („igaz” vagy „hamis”) lefordítjuk a jogi nyelvre, és levonjuk az igénypontra nézve a jogi konzekvenciákat.

Fontos megjegyezni, hogy a modell maga csak „igaz” vagy „hamis” értéket szolgáltat, azt nem mondja meg, és nem is mondhatja meg, hogy ez a vizsgált jogi helyzetben miként értelmezhető, hiszen a modell egységesen kezeli mind a négy igénypont vizsgálati kategóriáját (újdomság, bitorlás, módosítások, elsőbbség). A jogi értelemben vett konklúziót mi magunk fogjuk levonni.

A következő fejezetekben néhány gyakorlati példán keresztül mutatjuk be a matematikai modell alkalmazását. Ennek során már nem teszünk mindig szigorú különbséget a modell és a modellezett valóság között, és a szabadalmi igényponti jellemzőket (illetve az elemi állításokat) gyakran azonosítjuk az ezeket modellező elemi ítéletekkel. Bízunk benne, hogy az olvasónak akkor sem okoz majd nehézséget a modell és a modellezett valóság közti elhatárolás, ha az egyszerűbb megfogalmazás kedvéért ezt nem hangsúlyozzuk állandó jelleggel.

2. Az újdomságvizsgálat

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének egyik folyamánya, hogy a szabadalmi bejelentések érdemi vizsgálata két elkülönült lépésben történik. Az első lépésben a hivatali elbíráló megállapítja, hogy az igényponttal meghatározott találmány új-e. A T411/98 döntés értelmében a találmány akkor nem új, ha minden jellemzője⁹ ismert a technika állásából.¹⁰ Amennyiben az újdomság feltétele teljesül, akkor a második lépésben az elbíráló megvizsgálja, hogy az újdomságot megalapozó jellemző feltalálói tevékenységen alapul-e, avagy az új jellemző alkalmazása a szakember számára nyilvánvaló volt.¹¹ Jelen dolgozat-

⁹ Az igénypontoknál általában a kétrészes alakot használják, ahol a tárgyi kör tartalmazza a technika állásából ismert elemeket, és a jellemző rész az ehhez képest új elemeket. A „jellemző” kifejezést a szakma az angol „feature” kifejezés megfelelőjeként használja, tehát nem pusztán az igénypont jellemző részében szereplő jellemzőkről van szó.

¹⁰ Fontos megjegyezni, hogy az újdomságvizsgálatnál az igénypontot egyszerre csak egyetlen anterioritással vethetjük össze, azon belül is egyetlen megoldással. Még az azonos anterioritásban feltárt kiviteli alakok sem kombinálhatók, hacsak annak lehetősége az anterioritásból kifejezetten nem következik – ellenkező esetben a kombinációk megítélése már a feltalálói tevékenység kérdéskörébe tartozik. L. GL C-IV, 9.1.

¹¹ Ez az ún. „feladat és megoldás megközelítés”. L. GL C-IV, 11.7.

ban az első lépésre, vagyis az újdonságvizsgálatra összpontosítunk. A feltalálói tevékenység vizsgálata során felmerülő számos szempontot itt nem tárgyaljuk, de megjegyezzük, hogy a feltalálói tevékenység szintén igen-nem típusú bináris döntést igényel, így ez is beilleszthető a javasolt matematikai modell keretei közé.¹²

A szabadalmi igénypontok újdonságának vizsgálatakor négy különbséget állapíthatunk meg a technika állása szerinti megoldáshoz képest:

- (i) hozzáadott jellemző (vagyis olyan jellemző, amelyet a vizsgált anterioritás nem ismeret);
- (ii) általános jellemző (vagyis olyan jellemző, amelynek egy speciális fajtája ismerhető meg a vizsgált anterioritásból);
- (iii) speciális jellemző (vagyis olyan jellemző, amely a vizsgált anteriorításban szereplő általános jellemzőnek egy speciális példája);
- (iv) helyettesítő jellemző (vagyis a vizsgált anterioritás egyik jellemzőjét helyettesítő igényponti jellemző);
- (v) hiányzó jellemző (vagyis a vizsgált anterioritás valamely jellemzőjét a szabadalmi igénypont nem említi).

A matematikai modell gyakorlati alkalmazásának illusztrálásához tegyük fel, hogy az igényponti jellemzők a következő, igen egyszerű elemi állításokkal adhatók meg:

A = A találmány tárgya egy navigációs eszköz.

B = A navigációs eszköz tût tartalmaz.

C = A tû ferromágnesből készül.¹³

C1 = A tû acélból készül.

2.1. Matematikai megfontolások

Az ESZE 54. cikke szerint egy találmány akkor új, ha nem tartozik a technika állásához. Ezt a követelményt az ESZH a gyakorlatban úgy értelmezi, hogy az igénypontot akkor tekinti újnak, ha az nem olvasható rá a technika állásához tartozó egyik anteriorításra sem. A szabadalmi igénypont pedig akkor olvasható rá egy anteriorításra, ha mindegyik igényponti jellemző ráolvasható.

A matematikai modellben az igénypontnak általában olyan összetett ítéletet feleltetünk meg, amelyben az igényponti jellemzőket reprezentáló elemi ítéletek és-kapcsolatban állnak egymással. Például a korábban látott „Navigációs eszköz, amely ferromágnesből készül

¹² A feltalálói tevékenység döntési modelljéhez l. *Kacsuk Zsófia*: Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban, 1. rész. A szabadalmazhatóság egyes kérdései – technika állása, újdonság és feltalálói tevékenység. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február.

¹³ A C jellemző mindaddig elemi állításként fogható fel, amíg nem merül fel az igénypontvizsgálatnál még „elemibb” állítás.

tűt tartalmaz” megszővegezésű igénypontot kifejező **P** összetett ítélet a fentebb megadott elemi ítéletekből a következõképpen épül fel:

$$\mathbf{P} = \mathbf{A} \wedge \mathbf{B} \wedge \mathbf{C}$$

Ha egy igényponti jellemző ráolvasható egy anterioritásra, akkor ez azt jelenti, hogy az eljáró hatóság az adott elemi ítéletet igaznak értékeli az anterioritásra nézve. Például ha a hatóság egy technika állása szerinti navigációs eszközt bemutató anterioritással hasonlítja össze a találmányt, akkor megállapítja, hogy az **A** jellemző (navigációs eszköz) ráolvasható a vizsgált anterioritásra. Úgy képezzük le a matematikai modellbe ezt a döntést, hogy az **A** elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeljük – másképp fogalmazva olyan **b** értékelésfüggvényt vezetünk be, amely az **A** elemi ítéleten az „igaz” értéket veszi fel:

$$b(\mathbf{A}) = i$$

Ha minden igényponti jellemző (elemi állítás) ráolvasható a vizsgált anterioritásra, akkor **a** b értékelésfüggvény minden elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeli:

$$b(\mathbf{A}) = i$$

$$b(\mathbf{B}) = i$$

$$b(\mathbf{C}) = i$$

A következõ lépésben az elemi ítéleteken értelmezett **b** értékelésfüggvényt kiterjesztjük az összes ítélet halmazára, hogy az összetett ítéletek igaz-hamis értékelését is megkapjuk. Ezt a [def-5] alatt definiált **b'** kiterjesztettértékelés-függvény megkonstruálásával érjük el. Könnyen belátható, hogy tetszőleges számú elemi ítélet és-kombinációjának értékelése akkor és csak akkor „igaz”, ha az elemi ítéletek mindegyikének értékelése „igaz”. Ha akár csak egy elemi állítás „hamis”, akkor az összetett ítélet is „hamis”.

A jelen példában minden elemi ítélet (**A**, **B**, **C**) értékelése „igaz” (amit a fenti igazságtáblázat 1. sora illusztrál), így a **b'** kiterjesztettértékelés-függvény is az „igaz” értéket rendeli az igénypontnak megfelelő **P** összetett állításhoz:

$$b'(\mathbf{P}) = b'(\mathbf{A} \wedge \mathbf{B} \wedge \mathbf{C}) = i$$

Mivel minden igényponti jellemző ráolvasható a vizsgált anterioritásra, ezért maga a szabadalmi igénypont is ráolvasható arra. Ebből megállapítható, hogy az igénypont akkor nem új egy anterioritáshoz képest, ha az igénypont egészének az értékelése „igaz” az adott anterioritásra nézve.

Ezzel szemben ha az eljáró hatóság a szabadalmi igénypontot például olyan ismert navigációs eszközzel hasonlítja össze, amelynél a tú ferrimágnestól¹⁴ készül, akkor a hatóság meg fogja állapítani, hogy a ferromágnest mint jellemző nem olvasható rá a technika állásából ismert ferrimágnest. Ezt a matematikai modellben úgy jelenítjük meg, hogy a **C** elemi ítélethez a „hamis” értéket rendeljük:

$$b(\mathbf{C}) = h$$

¹⁴ Ferrimágnestól különböző másik, permanensen felmágnesezhető anyag.

Ebben az esetben tehát az összetett ítéletet felépítő egyik elemi ítélet értékelése „hamis”, így a [def-5] meghatározásból levezethető, illetve az 5. táblázat második sorából egyszerűen leolvasható, hogy az összetett ítélet értékelése is „hamis”:

$$b(A) = i$$

$$b(B) = i$$

$$b(C) = h$$

$$b'(P) = b'(A \wedge B \wedge C) = h$$

A jogi nyelvre visszafordítva ez azt jelenti, hogy ha a C jellemző (vagy bármely más jellemző) nem olvasható rá a vizsgált anterioritásra, akkor az igénypont egésze sem olvasható rá az anterioritásra, így tehát az igénypont által meghatározott találmány eleget tesz az újdonság követelményének.

A fentiekből megállapíthatjuk, hogy matematikai modellünkben egy szabadalmi igénypont akkor nem új a technika állásához tartozó anterioritáshoz képest, ha a szabadalmi igénypontot modellező összetett ítélet értékelése „igaz”, és akkor új, ha az összetett ítélet értékelése „hamis”.

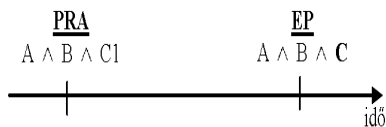
A továbbiakban két érdekes példát tárgyalunk a fentebb megállapított öt lehetséges szituációból (hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző), és ezeken keresztül mutatjuk be a matematikai modell gyakorlati alkalmazását. A kutatás során az öt terület vizsgálata azt eredményezte, hogy a modell konzisztens, és valóban lehetővé teszi a hatályos esetjogi döntések¹⁵ formalizálását. A jelen dolgozatban méretbeli korlátok miatt csak nagy vonalakban mutatjuk be, miként szolgálhat az itt bevezetett modell az igénypontok formális vizsgálatára, illetve hogyan kapcsolhatók össze és kezelhetők egységesen a modell segítségével az eddig elkülönült esetjogi döntésekkel leírt különböző kérdéskörök.

A következőkben azt a két esetet tárgyaljuk, amelynél a szabadalmi igénypont által meghatározott találmány a technika állásának általánosítása, illetve amelynél az igénypontból hiányzik egy olyan jellemző, amely a technika állása szerinti megoldásban szerepel.

2.2. Általános jellemző

Újdonságvizsgálat céljából tekintsünk egy, a 2. ábra szerinti szituációt, ahol EP egy európai szabadalmat (vagy szabadalmi bejelentést) jelöl, amelynek $A \wedge B \wedge C$ összetett ítélettel modellezhető igénypontja van, míg PRA egy olyan anterioritást jelöl, amely $A \wedge B \wedge C1$ összetett kifejezéssel leírható megoldást ismertet (függetlenül attól, hogy ez igénypontként van-e megfogalmazva), és C jellemző a C1 jellemző általánosítása (a ferromágnes általános kategória az acélhoz képest).

¹⁵ Az esetjogi döntések abban az értelemben hatályosak, hogy mindaddig érvényesülnek, és a precedens erejével bírnak, amíg a Kibővített Fellebbezési Tanács egy újabb döntése felül nem írja azt.

2. ábra

A szabadalmi igénypont tehát „*navigációs eszköz, amely ferromágnesből készült tűt tartalmaz*”, míg a technika állásához tartozó PRA anterioritás által ismertetett megoldás „*navigációs eszköz, amely acélból készült tűt tartalmaz*”.

Az ESZH joggyakorlata ilyen esetben az ún. „speciális vs. általános” szabályt alkalmazza, amely szerint a speciális megoldás elveszi az általánosan megfogalmazott igénypont újdonságát. A jelen példánál az acélra vonatkozó tanítás fényében a ferromágnes mint általános koncepció nem új. Nézzük meg most milyen eredményre jutunk, ha a matematikai modell segítségével kívánjuk eldönteni az újdonság kérdését.

Jelen esetben a C ítéletet nem lehet elemi ítéletnek tekinteni, hiszen a C állítás („a tű ferromágnesből készült”) még „elemibb állítást foglal magában (C1 = a tű acélból készül).

A matematikai modellben C összetett ítéletet a következő formában is írhatjuk:

$$C = C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1).$$

Ez magyar nyelven a következő kifejezésmódnak felel meg: „a tű acélból készül” VAGY „a tű acéltól különböző ferromágnesből készül”.¹⁶

Könnyen belátható, hogy ez az állítás pontosan akkor igaz, ha a tű tetszőleges ferromágnesből készül, hiszen a ferromágneses anyagoknak az acélhoz képest két fajtája van: acél mint ferromágnes, illetve acéltól különböző ferromágnes.

Ez alapján a szabadalmi igénypontot jelölő $P = A \wedge B \wedge C$ alakú összetett ítélet is átalakítható:

$$P = A \wedge B \wedge [C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1)] = (A \wedge B \wedge C1) \text{ xor } [A \wedge B \wedge (C \wedge \neg C1)]$$

Ily módon a szabadalmi igénypontot két igénypontvariánsra bontottuk fel:

$$P1 = (A \wedge B \wedge C1);$$

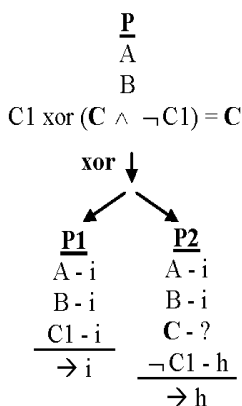
$$P2 = A \wedge B \wedge (C \wedge \neg C1)$$

A P1 és P2 igénypontvariáns és ezek értékelése lényegesen leegyszerűsíthető az általunk bevezetett és a 3. ábrán látható újszerű ábrázolásmóddal.

Az igényponti jellemzőket modellező elemi (illetve összetett) ítéleteket az igénypont, illetve a két igénypontvariáns alá írjuk. Az és logikai operátorral (\wedge) összekapcsolt ítéleteket egyazon oszlopban szerepeltetjük egymás alatt-felett, ezzel szemben a bármilyen más operátorral összekapcsolt igényponti jellemzőket egymással egy sorba írjuk, és explicite feltüntetjük közöttük az és-től különböző logikai operátort. Az egyes elemi ítéletek „igaz” vagy

¹⁶ A VAGY-kapcsolat itt kizáró VAGY-kapcsolat, hiszen egymást kizáró lehetőségeket köt össze.

„hamis” értékelését (ami az igényponti jellemző hatáság által eldöntött igazságértékének felel meg) az adott elemi ítélet mellett tüntetjük fel, míg az igénypontvariánsokat reprezentáló összetett ítéletek értékelését ettől elválasztva, az oszlop legalján ábrázoljuk (lásd 3. ábra).

3. ábra

Az első P1 igénypontvariáns értékelése roppant egyszerű, az eljáró hatáság megállapítja, hogy az A, B és C1 jellemzők ráolvashatóak a PRA anterioritásra, ezért a b értékelés-függvény mindhárom elemi ítélethez az „igaz” értéket rendeli. Ebből következik, hogy a P1 igénypontvariáns mint összetett ítélet értékelése szintén „igaz”, tehát a P1 igénypontvariáns nem új a PRA anterioritáshoz képest.

P2 igénypontvariáns esetében a C összetett ítélet értékelése továbbra is ismeretlen, hiszen az eljáró hatáságnak csak az elemi ítéletekre vonatkozó döntéseit vehetjük figyelembe a modellben (az összetett ítéletek értékelésére maga a matematikai modell szolgál), mivel azonban a C1 elemi ítélet értékelése „igaz”, ezért a [def-5] definíció alapján a b' kiterjesztettértékelés-függvény a „hamis” értéket rendeli a $\neg C1$ összetett ítélethez:

$$b'(\neg C1) = h.$$

A b' kiterjesztettértékelés-függvényt úgy definiáltuk, hogy és-kapcsolat esetén csak akkor szolgáltatson „igaz” értéket, ha az egymással és-kapcsolatban álló elemi ítéletek mindegyikének igaz az értékelése. Matematikailag könnyen belátható, hogy ez akkor is így van, ha az és-kapcsolatban nemcsak elemi ítéletek, hanem összetett ítéletek is szerepelnek (mint jelen esetben a C és a $\neg C1$ összetett ítélet). Mivel $\neg C1$ összetett ítélet értékelése „hamis”, ezért a P2 igénypontvariáns mint összetett ítélet értékelése szintén „hamis” a C összetett ítélet értékelésétől függetlenül.

Már csak azt kell eldönteni, hogy a P igénypont esetében fennáll-e az újdonság, ha a P igénypontot alkotó P1 igénypontvariáns és P2 igénypontvariáns közül az előbbi új, míg az utóbbi nem új a PRA anterioritáshoz képest.

A **P1** és a **P2** igénypontvariáns egymást kizáró alternatívák (vagy acél vagy nem acéltű), tehát a **P** igénypont mint összetett ítélet képlete: $P = P1 \text{ xor } P2$. A 4. táblázatban láttuk, hogy az xor logikai operátort tartalmazó összetett ítélet értékelése akkor és csak akkor igaz, ha a két ítélet közül pontosan az egyik értékelése „igaz”. Jelen esetben $b'(P1)=i$ és $b'(P2)=h$, amiből következik, hogy

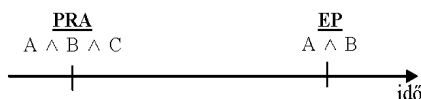
$$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$$

Korábban megállapítottuk, hogy az igénypont „igaz” értékelése azt jelenti, hogy az igénypont ráolvasható a technika állására. Tehát azt találtuk, hogy a **P** igénypont nem új a PRA anterioritás fényében.

Az ESZH „speciális vs. általános” szabályát alkalmazva ugyanerre a megállapításra jutottunk. Matematikai modellünk tehát ugyanazt az eredményt szolgáltatja, mint a joggyakorlat, ami egyben azt is jelenti, hogy a kialakult joggyakorlat a logika szabályait juttatja érvényre.

2.3. Hiányzó jellemző

A második példánkban azt az esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypontból hiányzik egy olyan jellemző, amely a technika állása szerinti megoldásnak részét képezi. Jelölje EP azt az európai szabadalmat (vagy szabadalmi bejelentést), amelynek az igénypontja $A \square B$ alakú, és PRA egy olyan anterioritást, amelyből $A \wedge B \wedge C$ alakú megoldás ismerhető meg, függetlenül attól, hogy ez megjelenik-e igényponti szinten. A szituációt a 4. ábra szemlélteti.¹⁷

4. ábra

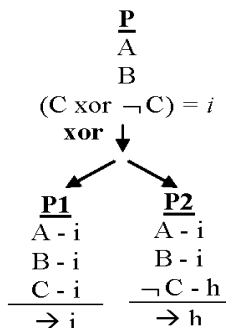
A találmány újdonsága (ha van egyáltalán) abban a felismerésben rejlik, hogy a technika állása szerinti C jellemző elhagyható.

Könnnyen belátható, hogy az ítéletkalkulusban a $(C \text{ xor } \neg C)$ összetett ítélet tautológia, vagyis olyan ítélet, amelynek értékelése a C ítélet értékelésétől függetlenül mindig „igaz”. A hétköznapi logikában is ez érvényesül, a tű vagy ferromágneses anyagból készül, vagy nem ferromágneses anyagból készül, más lehetőség nincs.

Ennek megfelelően a szabadalmi igénypontot az 5. ábrán illusztrált módon megint két igénypontvariánsra bonthatjuk.

¹⁷ Mivel ennél a példánál nincs a C ítéletnél „elemibb” ítélet, ezért a C tekinthető elemi ítéletnek.

A C jellemzőt tartalmazó **P1** igénypontvariáns ráolvasható a PRA anterioritásra, míg a $\neg C$ feltételt tartalmazó **P2** igénypontvariáns nem. Az általános jellemző vizsgálata kapcsán az előző fejezetben láttuk, hogy a kizáró VAGY-kapcsolat értékelése akkor és csak akkor „igaz”, ha a két igénypontvariáns közül pontosan az egyik értékelése „igaz”. Jelen esetben ez a helyzet, ezért a **P** igénypont egészének az értékelése is „igaz” ($b'(P)=i$), amit a jogi nyelvre úgy fordítunk le, hogy a **P** igénypont nem új a PRA anterioritáshoz képest.

5. ábra

Az ESZH ugyanerre a végkövetkeztetésre jutna egyszerűen azért, mert a **P** igénypont minden jellemzőjét rá lehet olvasni a PRA anterioritásra.

Így tehát jelen esetben is azt találjuk, hogy a matematikai modell összhangban áll a joggyakorlattal, vagyis ebben a szituációban is érvényesülnek a logika szabályai.

Ha a matematikai modell más eredményt szolgáltatna, mint a joggyakorlat (különösen az esetjogi döntések) abból arra következtethetnénk, hogy az esetjogi döntésekben rejtett logikai ellentmondások lappanganak, amelyek bizonyos szituációkban előbukkanhatnak. A matematikai modell az ilyen szituációk előrevetítésére is alkalmas. A vizsgált példákkal kapcsolatban azonban nem találtunk ilyen logikai ellentmondásokat.

3. A szabadalombitorlás vizsgálata

A szabadalmi igénypontok második vizsgálati szempontja a szabadalombitorlás, illetve az oltalom terjedelmének kérdésköréhez kapcsolódik, ezért a jelen fejezetben ezt fogjuk a matematikai modell segítségével vizsgálni.

Az európai szabadalmi oltalom terjedelmét az ESZE 69. cikke határozza meg, amely kiegészül az ESZE 69. cikkének értelmezéséről szóló, és az ESZE szerves részét képező jegyzőkönyvvel. Sem az ESZE 69. cikke, sem a jegyzőkönyv nem rögzíti, hogy a szabadalombitorlás megállapításához szigorúan az összes igényponti jellemzőnek meg kell-e valósulnia, vagy már az is bitorlásnak minősül, ha valaki a „feltalálói ötletet” ülteti át a saját megoldá-

sába. Az európai szabadalmi rendszer a bitorlás értelmezését és megállapítását a nemzeti hatóságok (bíróságok) hatáskörébe utalja.

A szabadalmi oltalom terjedelmének kívánatos mértékét elsősorban jogi és gazdasági-politikai megfontolások befolyásolják. A jogi megfontolások főként a jogbiztonság megteremtésével kapcsolatosak – harmadik felek jogbiztonsága megköveteli, hogy az újonnan keletkező szabadalmi oltalom se közkincset képező ismert megoldásokat ne sajátíthasson ki, se harmadik felek korábbi iparjogvédelmi (szellemi) tulajdonjogát¹⁸ ne sértse. Ebből az következik, hogy ha a szabadalmi oltalom kiterjed egy vélt bitorló megoldásra, akkor amennyiben ez a megoldás a nyilvános technika állásához tartozott, vagy valaki korábbi iparjogvédelmi jogát képezte, az ilyen megoldásnak lehetővé kell tennie a szabadalom megsemmisítését (vagy megfelelő korlátozását), hogy a korábbi megoldást ne lehessen szabadalombitorlásért elmarasztalni.

A gazdasági-politikai megfontolásoknál elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy a szabadalmi oltalom terjedelme kihat a kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos befektetések megtérülésére. A nagyon szélesen értelmezett oltalmi kör megnöveli az oltalom megkerülésének (*inventing around*) költségét, így a szabadalmas magasabb árat is szabhat, mint ami a költségei megtérüléséhez feltétlenül szükséges. Ez viszont piaci szempontból a kelleténél jobban korlátozhatja a találmányhoz való hozzáférést.¹⁹ Ezzel szemben, ha az oltalom terjedelmét egy országban nagyon szűken értelmezik, ott kis költséggel megkerülhető a szabadalom, ami a szabadalmas számára megnehezíti, vagy akár lehetetlenné teszi a kutatás-fejlesztés költségeinek visszanyerését. Ezek a szempontok különösen fontosak az ún. nem szó szerinti bitorlás (*non-literal infringement*) szabályozásánál, ahol az oltalom terjedelmét nem az igénypont szó szerinti értelme alapján, hanem az ún. ekvivalenciaelv alkalmazásával határozzák meg.²⁰

A jelen fejezetnek nem célja a különböző nemzeti szabályozások és álláspontok ütköztetése, ehelyett az oltalom terjedelmének egy olyan értelmezését javasoljuk, amely összhangban áll az ESZH előtti lajstromozási eljárásban érvényesülő joggyakorlattal. Kézenfekvő feltéte-

¹⁸ Az ESZE 54. cikk (3) bekezdése szerinti kiterjesztett technika állása a korábbi elsőbbségű, de későbbi nyilvánosságra jutású európai szabadalmakat, illetve szabadalmi bejelentéseket is felöli. Az ESZE 139. cikk (2) bekezdése, illetve az ESZE 140. cikke ezenfelül lehetővé teszi, hogy az egyes szerződő államokban a nemzeti szabadalmak és szabadalmi bejelentések, illetve használati minták és használatiminta-oltalmi bejelentések a szerződő államban validált európai szabadalomra nézve a nemzeti szabadalmi jogi szabályozásnak megfelelően szintén a teljes kiterjesztésű technika állásához tartozzanak. Ilyen értelemben tehát a korábbi iparjogvédelmi jog korábbi szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi jogot jelöl.

¹⁹ Rádásul a „győztes mindent visz” típusú szabályozás fokozza az ún. szabadalmi versenyt (*patent race*), amelyben az optimálisnál nagyobb befektetés csökkenti az össztársadalmi hasznosságot, illetve megnöveli a holtteherveszteséget. Lásd *William M. Landes, Richard A. Posner: The economic structure of intellectual property law*. The Belknap Press of Harvard University Press, 2003.

²⁰ Az ekvivalenciaelv érvényesülése országonként más és más, l. AIPPI Summary Report – Question Q175 – The role of equivalents and prosecution history in defining the scope of patent protection (2003).

lezni, hogy a legnagyobb fokú konformitást az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének az alkalmazásával érhetjük el, és amint látni fogjuk, ez a megközelítés valóban tökéletes összhangban áll az európai lajstromozási eljárással.

A 3. fejezetben öt típusát állapítottuk meg annak, hogy a vizsgált igénypont miként térhet el a technika állásától: hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző. Hasonlóan, a bitorlás szempontjából is ezt az öt kategóriát lehet megkülönböztetni – ez esetben a vélt bitorló megoldás (termék, eljárás vagy alkalmazás) vonatkozásában. Ebben a fejezetben is csak azt a két esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypont a vélt bitorló termék valamely eleméhez képest egy általános igényponti jellemzőt tartalmaz, illetve a vélt bitorló megoldáshoz képest hiányzik egy jellemző. A továbbiakban csak az ún. szó szerinti bitorlással (*literal infringement*) foglalkozunk.²¹

3.1. Matematikai megfontolások

Amennyiben a szabadalombitorlás megállapítására az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletét kívánjuk alkalmazni, úgy az eljáró hatóságnak (hivatalnak vagy bíróságnak) az újdonságvizsgálathoz hasonlóan azt kell néznie, hogy az egyes igényponti jellemzők ráolvashatóak-e a vélt bitorló megoldásra.

Az újdonságvizsgálatnál láttuk, hogy az igénypontot megjelenítő összetett ítélet „igaz” értékelése akként értelmezhető, hogy az igénypont ráolvasható a vizsgált megoldásra. Jelen esetben az igénypont „igaz” értékelése a bitorlás tényének megállapítását jelenti. Ha az értékelés eredménye „hamis”, akkor az igénypont nem olvasható rá a vélt bitorló termékre, vagyis nem terjed ki rá a szabadalmi oltalom.

A következőkben megvizsgáljuk, hogy a 3. fejezetben látott megoldások (vagyis a PRA-anterioritásokból megismerhető megoldások) engedély nélküli használata megvalósítana-e szabadalombitorlást.

A bitorlás és az újdonság vizsgálatának eredményét az áttekinthetőség kedvéért táblázatos formában összegezzük a korábban bevezetett ábrázolási konvenciókkal.

3.2. Általános jellemző

A 6. táblázat olyan szituációt illusztrál, amelynél a szabadalmi igénypont általánosan megfogalmazott C jellemzőjének egy speciális esetét valósítja meg a vizsgált megoldás. A matematikai modell nem képes különbséget tenni az újdonságvizsgálat és a szabadalombitorlás vizsgálata között, mivel mindkettő annak megállapítására irányul, hogy az igénypont ráolvasható-e a vizsgált megoldásra (a technika állása szerinti korábbi megoldásra vagy egy

²¹ Ezt Magyarországon a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. tv. 24. § (2) bekezdése határozza meg, míg az ekvivalenciaelvet a 24. § (4) bekezdése juttatja érvényre.

vélt bitorló megoldásra), és matematikai szempontból a vizsgálat tényleges célja nyilvánvalóan irreleváns. Ebből kifolyólag mind az újdonság, mind a bitorlás vizsgálatánál ugyanazt az eredményt kapjuk, mint ahogy az a táblázat második sorának közös cellájában látható. Megállapítható tehát, hogy ha az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet alkalmazzuk a bitorlás vizsgálatánál, akkor ez automatikusan biztosítja a szabadalom megsemmisítésének lehetőségét az újdonság hiányára való hivatkozással. Ez a vélt bitorló számára egy kvázi jogorvoslati eszközt jelent, amennyiben az általa használt megoldás a szabadalomra nézve a technika állásához tartozott.

	Újdonság	Bitorlás
Általános jellemző	$P = A \wedge B \wedge C$ összehasonlítva $PRA = A \wedge B \wedge C1$ -gyel	
értékelés ábrázolása:	<u>PRA</u> A B C1 <u>P</u> A B $C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1) = C$ xor ↓ <u>P1</u> A - i B - i <u>C1 - i</u> → i <u>P2</u> A - i B - i C - ? <u>¬C1 - h</u> → h	
igénypont értékelése:	$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$	
eredmény:	nem új	van bitorlás
jogforrások:	"speciális vs. általános" szabály GL C-IV, 9.5	ESZE 69. cikk

5. táblázat

Jelen szituációban az igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélet gazdaságpolitikai megfontolásokból is indokoltnak tűnik. A szabadalmi oltalomnak gyakorlatilag nem lenne értéke, ha a szabadalmi igénypontban a találmányt olyan részletességgel kellene körülírni, hogy abba mindössze egyetlen kiviteli alak férjen be. Ehelyett meg kell engedni, hogy a találmányt tágabb fogalmak használatával is meg lehessen adni, például jelen esetben a bejelentő jogos igénye, hogy minden ferromágneses anyagra (C jellemző) kiterjessze oltalmi igényét. Hasznosítani viszont csak konkrét terméket, eljárást, alkalmazást lehet, amely szükségszerűen egy konkrét kiviteli alakja az általánosabban megfogalmazott találmánynak. A vélt bitorló nem általánosságban vett „ferromágnesből” készíti a tüt, hanem valamilyen konkrét ferromágneses anyagból, például acélból (C1 jellemző). Meg kell tehát követelni, hogy a szabadalmi oltalom az általános jellemző minden speciális kiviteli alakjára kiterjedjen – ezt

azonban ellensúlyozza, hogy ha a konkrét kiviteli alak a technika állásához tartozott, akkor újdonság hiányára való hivatkozással bárki kérheti a szabadalom keletkezésére visszaható hatályú megsemmisítését.

3.3. Hiányzó jellemző

A 7. táblázatban szemléltetett szituációban a vélt bitorló többletjellemzőket is megvalósít a szabadalmi igényponthoz képest. Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletét alkalmazva a matematikai modell ismét ugyanazt az eredményt szolgáltatja a bitorlás vizsgálatánál, mint az újdonságvizsgálat esetében – a **P** szabadalmi igénypont egészének az értékelése „igaz”, tehát megállapítható a bitorlás. Ellenőrizni kell még, hogy ez összhangban áll-e a jogi, illetve a gazdaságpolitikai kívánalmakkal.

	Újdonság	Bitorlás
Hiányzó jellemző	P = A ∧ B összehasonlítva PRA = A ∧ B ∧ C-vel	
értékelés ábrázolása:	$\begin{array}{c} \underline{\mathbf{PRA}} \\ A \\ B \\ C \end{array}$	$\begin{array}{c} \underline{\mathbf{P}} \\ A \\ B \\ (C \text{ xor } \neg C) = i \\ \text{xor} \downarrow \\ \begin{array}{cc} \underline{\mathbf{P1}} & \underline{\mathbf{P2}} \\ A - i & A - i \\ B - i & B - i \\ C - i & \neg C - h \\ \hline \rightarrow i & \rightarrow h \end{array} \end{array}$
igénypont értékelése:	$b'(P) = b'(P1 \text{ xor } P2) = i$	
eredmény:	nem új	van bitorlás
jogforrások:	T411/98	ESZE 69. cikk

6. táblázat

Gazdaságpolitikai szempontból azt kell szem előtt tartani, hogy a szabadalmi igénypont által körülírt találmányhoz képest egy többletjellemző (új elem) hozzáadása szinte mindig lehetséges, tehát a szabadalom gyakorlatilag értékét veszítené, ha ilyen hozzáadás révén megkerülhetővé válna az oltalom. Másfelől harmadik felek jogbiztonsága sincs veszélyben, hiszen ha a vélt bitorló termék a technika állásához tartozott (a közkincs részét vagy valaki korábbi iparjogvédelmi tulajdonát képezte), a korábbi megoldás újdonságrontónak minősül a kevesebb jellemzőt tartalmazó szabadalmi igénypontra nézve, így jogalapot nyújt a szabadalom megsemmisítéséhez.

Ebben az esetben is megállapítható, hogy az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráció szemléletét alkalmazva bitorlási kérdésben a szabadalmas kellően tág oltalomra tarthat igényt, miközben harmadik felek jogos érdeke sem szenved csorbát.

A fenti két példa matematikai tárgyalásából szépen körvonalazódik, hogy ha a nemzeti hatóságok a bitorlás megítéléséhez az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráció szemléletét alkalmazzák, vagyis csak akkor állapítanak meg bitorlást, ha minden igényponti jellemző ráolvasható a vélt bitorló megoldásra, azzal automatikusan biztosítják a közkincshez tartozó, illetve valaki korábbi iparjogvédelmi tulajdonát képező megoldások használatához fűződő jogbiztonságot. A hozzáadott jellemző, speciális jellemző és helyettesítő jellemző eseteit itt a dolgozat terjedelembeli korlátai miatt nem tárgyaljuk, de ezekre is alkalmazható a formális matematikai modell ugyanezzel az eredménnyel.

4. Módosítások vizsgálata és az elsőbbségi igény

Ebben a fejezetben az igénypontok módosítását és az elsőbbségi igényt érintő kérdéseket a bevezetett matematikai modell segítségével vizsgáljuk. Mivel a két kérdéskör formai és tartalmi szempontból is hasonlít, így ezeket párhuzamosan tárgyaljuk. Először röviden áttekintjük mindkét terület jogszabályi és esetjogi hátterét.

4.1. A módosítások jogi szabályozása

Az európai szabadalmi rendszer a bejelentői elvet követi (*first-to-file principle*), ami az ESZE 60. cikk (2) bekezdésében nyer kifejezést: az európai szabadalomhoz való jog azt illeti meg, aki az adott találmányt a legkorábbi elsőbbséggel bejelenti. Ebből egyenesen következik, hogy a szabadalmi bejelentés benyújtása után a bejelentő nem javíthatja a helyzetét olyan új tartalom bevitelével, amely az elismert bejelentési napon benyújtott szabadalmi bejelentésben (röviden: az eredeti bejelentésben) nem szerepelt. Ezt a mögöttes elvet tükrözi az ESZE 123. cikke, amely tiltja az igénypontok, a leírás, illetve az ábrák minden olyan módosítását, amely bővítené az eredeti bejelentés tárgyát (tartalmát). A jelen dolgozatban csak az igénypontok módosításaival foglalkozunk, azonban az itt részletezett megfontolások értelemszerűen alkalmazhatók a bejelentés egyéb kellékeinek módosítására is.²²

Az ESZE nem definiálja, hogy mit ért a bejelentés tárgya alatt, illetve ennek bővítésén. Ezeket a kifejezéseket a fellebbezési tanácsok esetjoga interpretálta, és töltötte meg konkrét, normatív tartalommal. A fellebbezési tanács T194/84 számú döntése megállapítja, hogy bővítő értelmű módosításnak számít minden, aminek az eredményeként a szakember olyan

²² Az ESZE 69. cikk (1) bekezdése szerint: Az igénypontokat azonban a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. Így a szabadalmi leírás, illetve rajzok módosítása is kihathat az oltalom terjedelmére.

új információhoz juthat, amely nem volt közvetlenül és egyértelműen levezethető az eredeti tartalomból, figyelembe véve a szakember számára implicit módon benne foglalt tartalmat is (ez az ún. *disclosure test* – feltárási teszt).²³ A fenti döntés egyben arra is választ ad, hogy mi a szabadalmi bejelentés, illetve szabadalom tárgya: azon explicit és implicit információ-tartalom összessége, ami a bejelentés/szabadalom egészében foglaltatik.

4.2. Az elsőbbség jogi szabályozása

Az európai szabadalmi rendszer kétféle elsőbbséget ismer el. Az elsőt maga az ESZE szabályozza (továbbiakban: európai elsőbbségi rendszer), míg a másodikat a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT)²⁴ állapítja meg. Az európai elsőbbségi rendszer a közvetlen európai szabadalmi bejelentések (ún. *Euro-direct* bejelentések) tekintetében érvényesül, míg a PCT-úton tett európai szabadalmi bejelentések (ún. *Euro-PCT* bejelentések) elsőbbségi rendszerét a PCT 8. cikk (2) bekezdésének a) pontja állapítja meg. Ez utóbbi viszont a Párizsi Unió Egyezmény (továbbiakban: PUE)²⁵ stockholmi szövegének 4. Cikkében lefektetett elsőbbségi rendszert implementálja. Az európai elsőbbségi rendszer lényegében maga is átveszi a PUE elsőbbségi szabályait, ám kicsit más megszövegezéssel, ami elvileg megengedné a közvetlen európai bejelentések és a PCT-úton tett európai bejelentések eltérő elsőbbségi feltételek szerinti elbírálását. A hatályos esetjogi döntések azonban az egységes joggyakorlat követelményét fogalmazták meg.²⁶

Az ESZH az utóbbi évtizedekben az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében megkövetelt „azonos találmány”²⁷ megítélésére is a korábban látott, igényponti jellemzőkre koncentráló, szigorú szemléletet alakította ki. A joggyakorlat sokáig ingadozott az „azonos találmány” mércéjét illetően, mígnem először a G3/93, majd a G2/98 kibővített fellebbezési tanácsi döntés tisztázta, hogy akkor beszélhetünk azonos találmányról, ha a szabadalmi igényponti jellemzők mindegyike – külön-külön és együttesen is – közvetlenül és egyértelműen megismerhető az elsőbbségi bejelentés tartalmából. A G2/98 döntés deklarálta, hogy ha a szabadalmi igény-

²³ L. GL C-IV, 9.2.

²⁴ 1970. évi június 19-én Washingtonban kelt Szabadalmi Együttműködési Szerződés (Patent Cooperation Treaty).

²⁵ Az ipari tulajdon oltalma tárgyában 1883. március 20-án Párizsban aláírt és utoljára 1967. július 14-én felülvizsgált és 1979. szeptember 28-án módosított Egyezmény (Paris Convention).

²⁶ „Az ESZE – preambuluma értelmében – külön megállapodást képez a PUE 19. cikke értelmében, ezért az ESZE-t nyilvánvalóan nem lehet úgy értelmezni, hogy az a PUE-ben lefektetett alapelvekkel szemben álljon.” L. T301/87 döntés 7.5 pontja, amelyet megerősített a G3/93, valamint a G2/98 döntés is.

²⁷ Az „azonos találmány” az elsőbbségi rendszer kulcsfogalma, mivel egy korábbi bejelentés elsőbbsége csak azonos találmány tekintetében igényelhető. Az „azonos találmány” kifejezés a PUE-ben nem jelenik meg, azonban az ESZH a PUE 4. cikk F) bekezdésének utolsó mondatát („Azoknak az elemeknek az elsőbbségét, amelyek az elsőbbségi igény alapjául szolgáló bejelentésben, illetve bejelentésekben nem szerepelnek, a későbbi bejelentés alapozza meg az általános feltételek szerint.) ebben az értelemben alkalmazza. L. még G2/98 döntés indoklásának 9. pontját.

pont új jellemzővel bővül, kicserélnek vagy éppen elhagynak egy jellemzőt a korábbi bejelentésben feltártakhoz képest, akkor az ilyen igénypont nem élvezheti a korábbi bejelentés elsőbbségét. A G2/98 döntés a több elsőbbség igénylésére is kitér, amelyet az ESZE 88. cikk (2) bekezdése, illetve a PUE 4. cikk F) bekezdése biztosít, megállapítva, hogy több elsőbbségre csak VAGY típusú igénypontnak lehet.

4.3. Matematikai megfontolások

Az európai szabadalmi rendszerben a módosítások és az elsőbbségi igény hasonló elbírálási szempontok alá esik.²⁸ Mindkét kérdéskör azonos vizsgálódást igényel, egyfelől meg kell győződni róla, hogy az igényponti jellemzők az eredeti/elsőbbségi bejelentésből közvetlenül és egyértelműen megismerhetők, másfelől ellenőrizni kell, hogy az eredeti/elsőbbségi bejelentés tárgya nem bővült-e valamely korábban szükségesnek vélt jellemző elhagyásával. Itt is öt típusát különböztethetjük meg annak, hogy a vizsgált igénypont miként térhet el az eredeti/elsőbbségi bejelentés tartalmától (hozzáadott jellemző, általános jellemző, speciális jellemző, helyettesítő jellemző és hiányzó jellemző).

A szabadalmi igényponti jellemzőket most is a 3. fejezetben megadott elemi állításokkal fejezzük ki.

A matematikai modellt az újdonság és a bitorlás vizsgálatánál is látott módon vezetjük be. Az elemi ítéletek értékelésfüggvény jelen esetben is arra ad választ, hogy az eljáró hatóság döntése szerint a vizsgált igényponti jellemző ráolvasható-e az eredeti bejelentésre, illetve elsőbbségi bejelentésre, amiből következik, hogy az igénypont mint összetett ítélet „igaz” értékelése is azt jeleníti meg, hogy az igénypont egésze ráolvasható-e az eredeti, illetve az elsőbbségi bejelentés tartalmára. Ebből azonban nem vonhatjuk le rögtön azt a jogi konklúziót, hogy a módosítás megengedhető, illetve az elsőbbség elismerhető.

Ebben a fejezetben is csak azt a két esetet vizsgáljuk, amikor a szabadalmi igénypont az eredeti/elsőbbségi bejelentés kitanításához képest egy általános igényponti jellemzőt tartalmaz, illetve hiányzik egy igényponti jellemző. Az eredményeket itt is táblázatos formában összegezzük a korábban bevezetett ábrázolási konvenciókkal. Az eredeti bejelentésben, illetve elsőbbségi bejelentésben feltárt találmányt **P**-vel jelöljük függetlenül attól, hogy ez megjelenik-e igényponti szinten, míg a vizsgált igénypontot mint összetett ítéletet **P'** jelöli.

²⁸ A G1/03, G2/03 döntések indoklásának 4. pontja szerint az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében az elsőbbségi jog megállapításánál a korábbi bejelentésben szereplő feltárás tekintetében ugyanaz a mérce, mint a bővítő értelmű módosítások ESZE 123. cikke szerinti találmánának alkalmazásában.

4.4. Általános jellemző

	Módosítás	Elsőbbség
Általános jellemző	P' = A ∧ B ∧ C összehasonlítva P = A ∧ B ∧ C1 -gyel	
értékelés ábrázolása:	$\begin{array}{l} \underline{\mathbf{P}} \\ A \\ B \\ C1 \end{array}$ $\begin{array}{l} \underline{\mathbf{P}'} \\ A \\ B \\ C1 \text{ xor } (C \wedge \neg C1) = C \end{array}$ $\begin{array}{c} \text{xor} \\ \downarrow \\ \begin{array}{cc} \swarrow & \searrow \\ \underline{\mathbf{P1}'} & \underline{\mathbf{P2}'} \\ A - i & A - i \\ B - i & B - i \\ C1 - i & C - ? \\ \hline \rightarrow i & \neg C1 - h \\ & \hline & \rightarrow h \end{array} \end{array}$	
igénypont értékelése:	P1' igénypontvariáns: $b'(P1') = b'(A \wedge B \wedge C1) = i$ P2' igénypontvariáns: $b'(P2') = b'(A \wedge B \wedge C \wedge \neg C1) = h$ P' igénypont: $b'(P') = b'(P1' \text{ xor } P2') = i$	
eredmény:	bővítő értelmű módosítás	<u>matematikai modell:</u> csak P1' elsőbbsége érvényes <u>esetjog:</u> csak P1' elsőbbsége érvényes
jogforrások:	T194/84 (feltárási teszt - disclosure test)	G2/98

7. táblázat

A 8. táblázatban összegzett szituációban az eredeti bejelentéshez, illetve az elsőbbségi bejelentéshez képesti módosítás egy speciális jellemző általánosítását jelenti. A **P'** szabadalmi igénypontot ebben az esetben is igénypontvariánsokra bontjuk (**P1'** igénypontvariáns: „navigációs eszköz, amely acélból készült tüt tartalmaz”; **P2'** igénypontvariáns: „navigációs eszköz, amely acéltól különböző ferromágnesből készült tüt tartalmaz”). A **P1'** igénypontvariáns maradéktalanul ráolvasható a korábban feltárt **P** találmányra, ezzel szemben **P2'** igénypontvariáns $\square C1$ összetett ítéletének (nem acél mint jellemző) értékelése és így **P2'** értékelése is „hamis”:

$$b'(P1') = b'(A \wedge B \wedge C1) = i$$

$$b'(P2') = b'(A \wedge B \wedge C \wedge \neg C1) = h$$

A 3.2 fejezetben láttuk, hogy ilyen esetben a kizáró VAGY-kapcsolatban álló igénypontvariánsokat tartalmazó **P'** szabadalmi igénypont összességében ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésre:

$$b'(P') = b'(P1' \text{ xor } P2') = i^{29}$$

Bár a P' igénypont egésze ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésre, azonban a $P2'$ igénypontvariáns nyilvánvalóan új tartalmat jelent az eredeti/elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmányhoz képest. A matematikai modell csak igaz-hamis típusú eredményt szolgáltat, a jogi konklúziót nekünk kell levonni belőle.

Az igénypontmódosítás akkor nem minősül az ESZE 123. cikke értelmében bővítő értelmű módosításnak, ha az eredeti bejelentéshez képest nem eredményezi új tartalom bevitelét. Az elsőbbség az ESZE 87. cikk (1) bekezdése értelmében többek között akkor ismerhető el, ha azt az elsőbbségi bejelentésben feltárt találmánnyal *azonos* találmányra igénylik. Megállapíthatjuk, hogy jelen esetben a szabadalmi igénypontot megjelenítő P' összetett ítélet értékelése nem tükrözi ezeket a jogi követelményeket, azonban az egyes igénypontvariánsok értékelése már igen. A módosítások, illetve az elsőbbség vizsgálatánál tehát az a feltétel, hogy *minden* igénypontvariáns értékelése „igaz” legyen.

A módosítások vizsgálatánál a fenti eredmény azt jelenti, hogy a $P2'$ igénypontvariáns nem olvasható rá az eredeti bejelentésben feltárt P találmányra. Ha az eredeti bejelentés más találmányokat (kiviteli alakokat) is ismertet, akkor a $P2'$ igénypontvariánst ezekkel is össze kell vetni – adott esetben a $P2'$ igénypontvariánst újabb alvariánsokra bontva. Ha végeredményül olyan felbontáshoz érünk, ahol már minden igénypontvariáns ráolvasható az eredeti bejelentésben feltárt valamely találmányra (kiviteli alakra), akkor a módosított P' igénypont nem terjeszkedik túl az eredeti bejelentés tárgyán (tartalmán). Ha viszont végeredményül marad olyan igénypontvariáns (pl. $P2'$), amelynek az értékelése az eredeti bejelentésben feltárt összes kiviteli alakra nézve „hamis”, akkor a $P2'$ igénypontvariáns bővítő értelmű módosítást jelent, és ilyen formában a szabadalmi igénypont nem tartható fenn (a szabadalmi bejelentést el kell utasítani, illetve a szabadalmat meg kell vonni).

Hasonló eredményre jutunk a T194/84 döntés által bevezetett feltárási teszt (*disclosure test*) alkalmazásával is: az általános jellemző többletinformációt hordoz a speciális jellemzőhöz képest, tehát bővítő értelmű módosításnak minősül. Itt jegyezzük meg, hogy a korábbi esetjogban alkalmazott T201/83 döntés még újdonságtesztet állított fel a bővítő értelmű módosítások kiszűrésére. Ez utóbbi alkalmatlan lenne az általánosítással bevitt új információ kimutatására, mivel az újdonságteszt szerint a módosítás akkor ütközik az ESZE 123. cikkének tilalmába, ha a módosított szabadalmi bejelentés vagy szabadalom új az eredeti bejelentéshez képest (az újdonságvizsgálat szabályait alkalmazva). Jelen esetben azonban az általános jellemző sem az ESZH „speciális vs. általános” szabálya, sem a matematikai modellünk alapján nem új az eredeti bejelentés speciális jellemzőjéhez képest. Itt tehát tetten érhető egy olyan hiányosság, amelyet a matematikai modell előre jelezhetett volna.

²⁹ L. még a 4. táblázatot a 2.4. fejezetben.

Az elsőbbségi igény vizsgálatánál a $P1'$ igénypontvariáns azonos az elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmánnyal, tehát jogosult annak az elsőbbségére. A $P2'$ igénypontvariáns azonban különbözik a P találmánytól, és ha az elsőbbségi bejelentésben nincs is más olyan találmány (kiviteli alak), amely megegyezne a $P2'$ -vel, akkor ez az igénypontvariáns nem élvezheti a korábbi bejelentés elsőbbségét. A matematikai modell egyben arra is rámutat, hogy az egyes igénypontvariánsok elsőbbsége egymástól függetlenül is fennállhat. Erre a megállapításra jutott a T828/93 döntés is, amely leszögezte, hogy az alternatívákat tartalmazó (VAGY típusú) igénypontok esetében az egyes igénypontvariánsok különböző elsőbbséggel rendelkezhetnek. Ez még nem lenne elegendő a jelen szituáció eldöntésére, hiszen itt az igénypontban nincsenek explicit alternatívák. A Kibővített Fellebbezési Tanács G2/98 döntésében azonban túllépett a T828/93 döntésen, megállapítva, hogy egy általános kifejezést vagy formulát tartalmazó igénypont szintén több korábbi bejelentés elsőbbségét élvezheti az általános kifejezés vagy formula körébe eső különböző kiviteli alakok tekintetében.³⁰ Mint látjuk, a matematikai modell alapján ez a megállapítás triviális, hiszen a matematikai formalizmusban itt ténylegesen VAGY típusú igénypontról van szó.

A bővítő értelmű módosítások vizsgálatához képest fontos különbség, hogy az elsőbbségi igény érvénytelensége nem eredményezi a szabadalmi igénypont automatikus elutasítását. Természetesen ha felmerül olyan releváns anterioritás, amely az elsőbbségi időpont és a bejelentés napja között jutott nyilvánosságra,³¹ az elsőbbség érvénytelensége esetén az ilyen anterioritást figyelembe kell venni, és adott esetben a szabadalmi bejelentés elutasítását vagy a szabadalom megsemmisítését eredményezheti.

4.5. Hiányzó jellemző

A 9. táblázat azt a szituációt szemlélteti, amikor a P' igénypontból hiányzik valamely az eredeti/elsőbbségi bejelentésben bemutatott jellemző. A helyzet nagyon hasonló az előző fejezetben látott általánosításhoz – az új „jellemző” annyira általános, hogy semmiféle megkötést nem jelent. Ebből kifolyólag az általános jellemző vizsgálatánál látott megfontolások alkalmazandók jelen esetben is: az eredeti/elsőbbségi bejelentésnek mindegyik igénypontvariánst ($P1'$, $P2'$) alá kell támasztania.

A C jellemző ráolvasható az eredeti/elsőbbségi bejelentésben feltárt P találmányra, tehát C elemi ítélet értékelése „igaz”:

$$b(C) = i$$

A kiterjesztettértékelés-függvény [def-5] definíciója alapján a $\neg C$ összetett ítélet értékelése „hamis”:

$$b'(\neg C) = h$$

³⁰ L. G2/98, indoklás 6.7. pontja.

³¹ Teljes kiterjesztési technika állása esetén az elsőbbségi dátum és a bejelentési nap közé eső elsőbbséggel vagy bejelentési nappal bíró anterioritás feltárása járhat hasonló jogkövetkezmennyel.

	Módosítás	Elsőbbség
Hiányzó jellemző	$P' = A \wedge B$ összehasonlítva $P = A \wedge B \wedge C$ -vel	
értékelés ábrázolása:	$\begin{array}{c} \underline{P} \\ A \\ B \\ C \end{array}$	$\begin{array}{c} \underline{P'} \\ A \\ B \\ (C \text{ xor } \neg C) \equiv t \\ \text{xor} \downarrow \\ \begin{array}{cc} \underline{P1'} & \underline{P2'} \\ A - t & A - t \\ B - t & B - t \\ C - t & \neg C - f \\ \hline \rightarrow t & \rightarrow f \end{array} \end{array}$
igénypont értékelése:	P1' igénypontvariáns: $b'(P1') = b'(A \wedge B \wedge C) = i$ P2' igénypontvariáns: $b'(P2') = b'(A \wedge B \wedge \neg C) = h$ P' igénypont: $b'(P') = b'(P1' \text{ xor } P2') = i$	
eredmény:	bővítő értelmű módosítás	<u>matematikai modell:</u> P1' : elsőbbsége érvényes P2' : elsőbbsége érvénytelen <u>esetjog:</u> elsőbbsége érvénytelen
jogforrások:	T194/84 és T331/87	G2/98 (jellemző elhagyása új találmányt eredményez, ezért az elsőbbség érvénytelen)

8. táblázat

Ez azt tükrözi, hogy a C jellemző elhagyása nem volt levezethető az eredeti/elsőbbségi bejelentés egészéből. Így a **P2'** igénypontvariáns értékelése is „hamis”, vagyis nem olvasható rá az eredeti/elsőbbségi bejelentésre. Az igénypont módosítása esetén ez bővítő értelmű módosításnak minősül, és mint olyan nem engedhető meg. Elsőbbségi igény vizsgálata esetén a **P1'** igénypontvariánst megilleti az elsőbbség, míg a **P2'** igénypontvariánst nem.

Előfordulhat azonban, hogy a C jellemző elhagyásának a lehetőségét a szakember különösebb erőfeszítés nélkül levezethette az eredeti/elsőbbségi bejelentésből. Igénypont-módosításokkal kapcsolatban a T331/87 döntés adja meg azokat a szigorú feltételeket, amelyek teljesülése esetén kivételesen lehetőség van egy igényponti jellemző cseréjére vagy elhagyására (GL. C-VI, 5.3.10):

„Egy igényponti jellemző cseréje vagy elhagyása abban az esetben nem ütközik az ESZE 123(2) cikkének tilalmával (bővítő értelmű módosítások tilalma szabadalmi bejelentés esetén), ha a szakember közvetlenül és egyértelműen felismerné, hogy:

- (i) *a leírás a jellemzőt nem mint szükséges jellemzőt ismerteti;*
- (ii) *a jellemző, mint olyan, nem elengedhetetlen a találmány működése szempontjából a megoldandó műszaki probléma fényében;*
- (iii) *a jellemző cseréje vagy elhagyása nem igényli más jellemzők komolyabb módosítását a változások kompenzálása végett.”*

A T331/87 döntést a matematikai modell keretein belül úgy vehetjük figyelembe, hogy a T331/87 döntés szerinti teszt teljesülése esetén az eredeti/elsőbbségi bejelentés tartalmához hozzáadunk egy implicit kiviteli alakot, amely A , B és $\neg C$ jellemzőt tartalmaz. Így tehát az eredeti/elsőbbségi bejelentés két kiviteli alakot tanít a szakembernek:

$P1 = A \wedge B \wedge C$ (explicit kitanítás),

$P2 = A \wedge B \wedge \neg C$ (implicit kitanítás).

Az első igénypontvariánst reprezentáló $P1'$ összetett ítélet az eredeti/elsőbbségi bejelentés $P1$ explicit kiviteli alakjára olvasható rá, míg a második igénypontvariánst reprezentáló $P2'$ összetett ítélet a $P2$ implicit kiviteli alakjára.

Módosítások vizsgálata esetén ez azt jelenti, hogy a módosítás megengedhető, mivel nem jelenti új tartalom bevitelét. A T194/84 döntés feltárási tesztjét kombinálva a T331/87 döntés szerinti teszttel hasonló eredményre jutunk – de figyeljük meg, hogy itt már több döntést kell együttesen alkalmazni, ami óhatatlanul nagyobb bizonytalanságot hordoz magában.

Elsőbbség vizsgálatánál a matematikai modell szintén arra vezet, hogy mindkét igénypontvariáns és így a P' igénypont elsőbbsége is elismerhető. Ez utóbbi megállapítás az esetjogi döntések alapján nem vonható le egyértelműen, mivel a T331/87 döntés csak az ESZE 123. cikke szerinti bővítő értelmű módosítások tilalmával foglalkozik, és az „azonos találmány” kérdéskörét vizsgáló G2/98 döntés nem utal a T331/87 döntés alkalmazhatóságára. A matematikai modelltől azonban kitűnik, hogy a két területre vonatkozó mögöttes elv analóg, így ha a módosítások vizsgálatánál lehetőség van implicit kiviteli alakok figyelembevételére, akkor ezt az elsőbbség elismerésénél is meg kell engedni.

A G2/98 a jellemző elhagyásának lehetőségével explicit kiviteli alakokra nézve is csak egészen érintőlegesen foglalkozik, megállapítva, hogy ilyen esetben az elsőbbségi igény nem elismerhető.³² A matematikai modelltől azonban világos, hogy a jellemző elhagyása és a jellemző általánosítása között nincs éles különbség, matematikai értelemben mindkettő VAGY típusú igénypontot eredményez. Az alternatív igénypontvariánsok tekintetében semmi nem indokolja az elsőbbségi igény kategorikus megtagadását, azokat ugyanúgy megilletheti az elsőbbség, mint ahogy az általános jellemző által felőlelt speciális kiviteli alakok is élvezhetik különböző korábbi bejelentések elsőbbségét.

Itt tehát megint egy olyan logikai inkonzisztenciára, illetve szabályozási hiányosságra bukkantunk, amelyet a matematikai modell azonnal kimutat, azonban a hatósági joggyakorlat még nem munkált ki.

³² L. a G2/98 döntés indoklásának 9. pontját.

5. Az ESZH joggyakorlatának mögöttes logikája

Az ESZH joggyakorlata az elmúlt évtizedek során fokozatosan jutott el a jelenleg alkalmazott szigorú, igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélethez, amelyet nagyrészt logikailag konzisztens módon alkalmaz. Ez pusztán abból is megállapítható, hogy az ítéletkalkulus formalizmusával, tehát matematikai logikával modellezhető. Akad ugyan néhány apróbb hiányosság, de a szabályozási trend azt mutatja, hogy az európai szabadalmi rendszer önszabályozó abban az értelemben, hogy az ellentmondásos, hiányos döntéseket a rendszer idővel kiküszöböli.³³

Az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete ugyan a megadási, illetve a felszólalási eljárás terméke, amely a szabadalmazhatóság gyakorlati kérdéseire kapcsolódik, azonban a következőkben rávilágítunk arra, hogy ez a megközelítés voltaképpen az oltalom terjedelmének megállapításában feltételezi az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet.

A szabadalmi oltalom a szellemi tulajdon tágabb fogalmába tartozik. Jellemzője, hogy abszolút hatályú jogviszony – a jogosulttal szemben mindenki más kötelezett. Ennek megfelelően a szabadalom engedélyezése, a szabadalom, illetve az elsőbbségi igény érvényességének vizsgálata, valamint a szabadalmi oltalomból eredő jogosultságok érvényesítése során a központi kérdés mindig a szabadalmas és a kötelezetti pozícióban lévő minden más fél közötti jogviszony módosulása. A szabadalmas jogi helyzetét a szabadalmi oltalom terjedelme határozza meg, ezért

- (i) az újdonságvizsgálat célja, hogy a szabadalmi oltalom ne terjedhessen ki a technika állására, mivel ez vagy a közkinccs része [az ESZE 54. cikk (2) bekezdése szerinti nyilvános technika állása], vagy valaki korábbi szellemi tulajdona [az ESZE 54. cikk (3) bekezdése szerinti teljes kiterjesztésű technika állása];
- (ii) a szabadalmi oltalom terjedelmének vizsgálata azt a célt szolgálja, hogy eldőljön, mely megoldások engedély nélküli használatával szemben léphet fel a szabadalmas, és melyek azok a megoldások, amelyek kívül esnek a szabadalmi oltalmon;
- (iii) az igénypontmódosítások vizsgálatának célja, hogy az oltalom terjedelmét ne lehessen utólag kiterjeszteni, ami a kötelezetti pozícióban lévő harmadik felek jobbiztonsága szempontjából fontos;
- (iv) az elsőbbségi igény vizsgálatának célja annak az időpontnak a megállapítása, ami kijelöli, hogy mi tartozik a technika állásához, és így mire nem terjedhet ki a szabadalmi oltalom.

Érdekes megállapítani, hogy az igénypontok vizsgálatának mind a négy válfaja (újdonság, bitorlás, módosítások, elsőbbség) a szabadalmi oltalom terjedelmének jogi szerepére vezet-

³³ Ezt láttuk például a T201/83 döntés újdonságtesztjéről a T194/84 döntés feltárási tesztjére való áttérés esetében a bővítő értelmű módosítások vizsgálata kapcsán.

hető vissza, ugyanakkor az oltalom terjedelmének az értelmezése nem tartozik az ESZH hatáskörébe.

Nézzük meg részletesen azokat az igénypont-vizsgálati kategóriákat, amelyekre viszont kiterjed az ESZH hatásköre.

Az újdonság vizsgálatánál az eljáró hatóságnak azt kell biztosítania, hogy a technika állását ne lehessen a szabadalmi oltalom körébe vonni. Amennyiben a szabadalmi oltalom terjedelmét az igényponti jellemzőket előtérbe helyező szemlélettel határozzuk meg, akkor a technika állása szerinti megoldásra abban az esetben terjed ki a szabadalmi oltalom, ha a megoldásban az igényponti jellemzők maradéktalanul megvalósulnak. Ekkor az eljáró hatóságnak el kell utasítania a szabadalmi bejelentést, vagy meg kell semmisítenie a szabadalmat, hiszen nem engedélyezhető olyan oltalom, amely kisajátítana egy közkinccset képező megoldást, vagy eltulajdonítaná valaki korábbi szellemi tulajdon-jogát. Az újdonságvizsgálat tehát annak a vizsgálatát igényli, hogy a technika állása szerinti megoldás belesse-e az oltalom körébe. Ha a szabadalmi oltalom terjedelmének megállapítására jogosult hatóság az oltalom terjedelmét az ESZH igényponti jellemzőkre koncentrááló szemlélete alapján határozza meg, akkor az újdonságvizsgálatnál ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni.

Az igénypont-módosításokat illetően megállapítható, hogy az oltalom terjedelme a módosítás révén nem terjeszthető ki potenciálisan a közkinccshez tartozó vagy valaki korábbi szellemi tulajdon-jogát képező megoldásra. Az európai szabadalmi rendszer nem zárja el az oltalmi igény módosításától a bejelentőt a szabadalom megadása előtt – feltéve, hogy a módosítás az eredeti kitanításon nem terjeszkedik túl. Ebből kifolyólag a szabadalom megadásáig a szabadalmi bejelentésben feltárt minden olyan kiviteli alakra kiterjeszhető az oltalmi igény, amely nem tartozott eleve a technika állásához – ezzel a lehetőséggel harmadik feleknek számolniuk kell, és tartózkodniuk kell az összes ilyen kiviteli alak hasznosításától. A szabadalmi oltalom megadása egyben kijelöli a szellemi tulajdon-jog korlátait. Az oltalmi körbe eső kiviteli alakokon a szabadalmasnak szellemi tulajdon-joga keletkezik (a bejelentési napra visszaható hatállyal), míg az oltalmi körön kívül eső, de a bejelentésben feltárt kiviteli alakok közkinccsé válnak. A módosításokkal kapcsolatos követelmény a bejelentési eljárás és a szabadalom megadását követő szakasz tartalmi különbsége miatt kettős. A szabadalom megadását megelőzően (tehát a bejelentési eljárás során) az oltalom terjedelme nem módosulhat úgy, hogy a bejelentéskori feltáráson túlterjeszkedjen, mivel a „kívül eső” megoldások időközben közkinccsé válhattak, vagy bekerülhettek valaki szellemi tulajdonába. A szabadalom megadásával minden olyan megoldás közkinccsé válik, ami ugyan szerepelt az eredeti bejelentésben, de amelyre a szabadalmi oltalom nem terjed ki. Ennek megfelelően a megadást követően a szabadalom módosítása nemcsak az eredeti kitanításon „kívül eső” megoldásokat nem vonhatja be az oltalom körébe, de többet a közkinccsnek átengedett kiviteli alakok sem sajátíthatók ki. A módosítások engedélyezésénél tehát azt kell vizsgálni, hogy a módosítás eredményeként kiterjed-e a szabadalmi oltalom az eredeti bejelentés kitanításán túlterjeszkedő, illetve a szabadalom megadásával közkinccsé vált kiviteli alakra.

Ha a szabadalmi oltalom terjedelmét az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletnek megfelelően állapítjuk meg, akkor a módosítások vizsgálatánál is ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni, mind a szabadalom megadása előtt, mind azt követően.

Az elsőbbségi időpont meghatározása az újdonságvizsgálat (és feltalálói tevékenység) előkérdéseként fogható fel, hiszen az ESZE 89. cikke értelmében az érvényes elsőbbségi időpont felváltja a bejelentési napot a technika állásának meghatározásakor. Ha a szabadalmi oltalom olyan megoldásra is kiterjed, amely az elsőbbségi bejelentésben nem szerepelt, akkor ez az elsőbbségi időpontot követő, de a bejelentési napot megelőző köztes időintervallumban potenciálisan közkinccsé válhatott vagy bekerülhetett valaki szellemi tulajdonába. Az ilyen megoldások többé már nem sajátíthatók ki, illetve nem tulajdoníthatók el egy később tett szabadalmi bejelentésben. Ez a legegyszerűbben úgy biztosítható, hogy az ilyen megoldásokra vonatkozó oltalmi igény tekintetében nem ismerjük el az elsőbbséget. Ekkor ezek a megoldások a technika állásához tartoznak, és lehetővé teszik az oltalmi igény megfelelő korlátozását (adott esetben a szabadalmi oltalom megsemmisítését). Az elsőbbség tehát csak olyan szabadalmi igénypont esetében ismerhető el, amelynek nem esik az oltalmi körébe az elsőbbségi bejelentés kitanításán túlterjeszkedő megoldás. Ha a szabadalmi oltalom terjedelmét az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletének megfelelően állapítjuk meg, akkor az elsőbbségi igény vizsgálatánál is ugyanezt a szemléletet kell alkalmazni.

A szabadalmi igénypontoknak az oltalom terjedelmében játszott jogi szerepére való tekintettel megállapítható, hogy az ESZH igényponti jellemzőkre koncentráló szemlélete azzal a feltételezéssel ekvivalens, hogy az oltalom terjedelmének megállapítására jogosult hatóság is az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletnek megfelelően állapítja majd meg az oltalom terjedelmét. Az ESZH-nak nincs közvetlen ráhatása az oltalom terjedelmének értelmezésére, azonban azzal, hogy az igényponti jellemzőkre koncentráló szemléletet konzekvensen alkalmazza a bejelentési és a felszólalási eljárásban, lényegében kikényszeríti, hogy az oltalom terjedelmének megállapítására ténylegesen jogosult hatóságok is ezt a szemléletet vegyék át a bitorlás kérdésének megítélésekor. Ha ugyanis ettől eltérő irányelvek mentén ítélik meg a bitorlás kérdését, azzal nagy valószínűséggel felborítják a szabadalmas jogos oltalmi igénye és harmadik felek jogbiztonság iránti igénye közti kényes egyensúly.

6. Konklúzió

A dolgozatban bevezettünk egy matematikai modellt az európai szabadalmi igénypontok jogi szempontú vizsgálata céljából, és bemutattuk a modell gyakorlati alkalmazásának menetét az igénypontok vizsgálatának négy különböző területén. Rávilágítottunk, hogy míg az ESZH fellebbezési tanácsainak, illetve Kibővített Fellebbezési Tanácsának esetjogára támaszkodva minden szituációban más-más döntést kell alkalmazni, addig a matematikai modell a négy különböző területet egységesen kezeli.

A matematikai modell matematikai logikán alapul és – az esetek többségében – ugyanazt az eredményt szolgáltatja, mint az adott szituációt szabályozó esetjogi döntés. Ebből arra következtethetünk, hogy az ESZH esetjoga logikailag lényegében letisztult rendszert alkot. Azokban a speciális szituációkban, ahol az esetjogi döntések ellentétesek a matematikai modellből levezethető eredményekkel, a matematikai modell segít feltárni a döntések rejtett logikai ellentmondásait, szabályozási hiányosságait. Az elsőbbségi igényvel kapcsolatban egy ilyen, a mai napig fennálló logikai ellentmondásra mutattunk rá.

A jelen dolgozatban nem vállalkozhattunk minden lehetséges szituáció tárgyalására, azonban a matematikai modellt sikerrel alkalmaztuk az itt nem tárgyalt esetekre is. A matematikai modell többek között alkalmasnak bizonyult a kiválasztási találmányok leírására is, és ezek koherens beillesztésére az európai szabadalmi rendszerbe. Egy másik izgalmas vizsgálódási terület az ún. utólagos kizáró szakaszok,³⁴ amelyek alkalmazását erősen korlátozta a hatályos esetjog³⁵ – mint az a matematikai modellből kiderül – meglehetősen ellentmondásosan.

A szabadalmi igénypontok elemzésének matematikai megközelítése eredményesen alkalmazható mind a meglévő esetjogi döntések logikai ellentmondás-mentességének vizsgálatára, mind a jövőbeni döntéshozatal támogatása érdekében. A matematikai modell ugyanakkor nem helyettesíti a szabadalmi jogi szakma szereplőit, és a döntéshozatalból sem képes a szubjektív elemeket kiiktatni, a matematikai formalizmus pusztán segédeszközként szolgál, mint ahogy a technológia és a természettudományok minden más területén is.

Irodalom

Case Law of the Boards of Appeal of the European Patent Office, fifth edition. Edited by: *Albert Ballester Rodés, Sabine Demangue, Christos Dimopoulos, Barbara Dobrucki, Jane Osbeldiston, Chrissy Lou Pentheroudakis, Yvonne Podbielski, Jérôme Serre*, EPO, 2006

Bobrovsky Jenő: Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban (elektronikus formában megjelent esszé) – www.mie.org.hu

Kacsuk Zsófia: Az európai elsőbbségi jog elemzése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatának tükrében – avagy hogyan igényeljük a serpenyő elsőbbségét műanyag pohárra? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december

Kacsuk Zsófia: Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban, 1. rész. A szabadalmazhatóság egyes kérdései – technika állása, újdonság és feltalálói tevékenység. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február

Kristóf János: Az analízis logikai alapjai, egyetemi jegyzet. ELTE, Budapest, 1998

Kürtössy Jenő, Schwarczkopf József: Az igénypont-módosítás feltételei. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 106. évf. 4. sz., 2001. augusztus

³⁴ Angol terminológiában: *undisclosed disclaimer*.

³⁵ L. G1/03, illetve G2/03. A G1/03, illetve G2/03 alkalmazásával kapcsolatos fejleményeket tekintve *I. A. Rudge*: The art of gracefully renouncing what's not yours – how the Boards of Appeal have applied G1/03 and G2/03 in practice. epi Information, December 2009.

- William M. Landes, Richard A. Posner: The economic structure of intellectual property law. The Belknap Press of Harvard University Press, 2003*
- Dr. Palágyi Tivadar: Az elsőbbséggel kapcsolatos kérdések megítélése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február*
- Dr. Palágyi Tivadar: A szabadalmazhatóság megítélése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 2. sz., 2002. április*
- Pokol Béla: Társadalomtudományi trilógia, szociológiaelmélet, jogelmélet, politikaelmélet (internetes előadások). Telemedia Network Bt., 2008*
- Ravadits Imre: Az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlata a kizáró szakasz megengedhetőségére vonatkozóan. MIE közlemények, 2004. 45. sz., p. 29–39*
- A. Rudge: The art of gracefully renouncing what's not yours – how the Boards of Appeal have applied G1/03 and G2/03 in practice. epi Information, December 2009*
- Dr. Svingor Ádám: Elsőbbség igénylése az ESZE szerint a Kibővített Fellebbezési Tanács két döntésének fényében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 108. évf. 1. sz., 2003. február*
- The Annotated European Patent Convention, 16th revised edition by Derk Visser (Updated till 15 November 2008). H. Tel, Publisher, 2008*
- 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (European Patent Convention – Európai Szabadalmi Egyezmény) Guidelines for Examination in the European Patent Office. European Patent Office, 2007*
- AIPPI Summary Report – Question Q175 – The role of equivalents and prosecution history in defining the scope of patent protection. 2003*
- <http://www.epo.org/patents/appeals/search-decisions.html>*